

മുഖകർമ്മ ക

မြန်မာ့ရိုးရာ ဆင်တန်ဆာ

ဒဂုန်နတ်ရှင် ရေးသည်

နိဒါန်း

ကမ္ဘာအရပ်ရပ်ရှိ ယဉ်ကျေးသော နိုင်ငံကြီးသားများသည် မိမိတို့ ရိုးရာအလိုက် ဝတ်စားဆင်ယင်မှုတို့ကို နှစ်သက်မြတ်နိုးစွာ ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်သော အလေ့အထ ရှိခဲ့ကြလေသည်။ ထိုအလေ့အထကား အခြားကြောင့်မဟုတ်၊ မိမိတို့မျိုးရိုး၏ ဂုဏ်သိရ်ကို မတိမ်ကောစေလိုသောသဘော သက်ဝင်ခြင်းသာလျှင် ဖြစ်ချေသည်။ နှစ်တွေ့ညောင်း၍ ခေတ်ဟောင်းတွေ လွန်ခဲ့သော်လည်း ခေတ်သစ်နှင့်လိုက်လျောစွာရိုးရာဓလေ့ကို မမေ့မပျောက်ဘဲ ပြုပြင်ဝတ်စားကြသည်ကို တွေ့ရလေသည်။ အာရှတိုက်တွင် ယဉ်ကျေးမှု၌ လက်ဦးဖန်တီးခဲ့ကြသောတရုပ်ပြည်နှင့်အိန္ဒိယပြည်ကြီးများကို ကြည့်ရှုလျှင် အိန္ဒိယနှင့်တရုပ်လူမျိုးတို့သည် ရိုးရာဝတ်စားဆင်ယင်မှုတို့ကို အထူးလေးစားကြကြောင်း တွေ့မြင်ရလေသည်။

တရုပ်နိုင်ငံတွင် ယခုခေတ်ပညာယိုကြီးများနှင့်ခေါင်းဆောင်ကြီးများသည် ရိုးရာဝတ်စားဆင်ယင်မှုတို့ကို မပျောက်ပျက်စေရန် စောင့်ရှောက်သည့်သဘောဖြင့် ၎င်းတို့ကိုယ်တိုင် ရှေးက ဝတ်ဆင်ပုံများကို အနည်းငယ်သာ ပြုပြင်၍ ဝတ်ဆင်ကြသည်ကို တွေ့ရ၏။ တရုပ်ပညာယိုကြီးများမှာ ယခုတိုင် ရှေးအဝတ်အစားနှင့်မုတ်ဆိတ်ရှည်များ ထားကြသည်ကို တွေ့ရ၏။ အိန္ဒိယပြည်တွင်လည်း ထိုနည်းတူစွာ ပညာရှင်ပုဂ္ဂိုလ်များနှင့်နိုင်ငံခေါင်းဆောင်ပုဂ္ဂိုလ်ကြီးများသည် ရိုးရာအလိုက် အဝတ်အစားများကို ယခုခေတ်တွင် မြတ်နိုးစွာ ဝတ်ဆင်လျက်ရှိကြသည်ကို ကမ္ဘာကပင် သိလေသည်။

ဥရောပတိုက် နိုင်ငံကြီးများ၌လည်း ထိုနည်းတူစွာ ရိုးရာဓလေ့ဖြစ်သော ဝတ်ဆင်မှုတို့ကို အထူးမြတ်နိုးစွာ ယခုတိုင်စောင့်ရှောက်ထိန်းသိမ်းလျက် ရှိနေကြသည်ကို တွေ့ရ၏။ ကျွန်ုပ်တို့ ပြည်ထောင်စုမြန်မာနိုင်ငံ၌

လည်း ထိုနည်းနှင့် ရာဇဝင်အဆက်ဆက်မှ ရိုးရာမပျက် ဝတ်ဆင်ခဲ့ကြသော အဝတ်တန်ဆာများကို ယခုတိုင်ဝတ်စားဆင်ယင်ကြသည်ကို တွေ့ရ၏။ သို့သော် ခေတ်သစ်တွင် လူဖြစ်ကြရသော ခေတ်လူသစ်ကလေးများသည် ကမ္ဘာ့လူမျိုးစုံတို့နှင့် နေ့စဉ်နေ့တိုင်း ပေါင်းသင်းဆက်ဆံနေကြရသောခေတ်ဖြစ်၍ ဝတ်စားဆင်ယင်ပုံတို့၌ အာရုံထွေပြား မျက်စိမှားနားယောင်၊ တောင်တဖက် မြောက်တလှမ်း၊ ယမ်းဆမြော်ခေါ် အတွေးချော်ကြမည်ကို စိုးရိမ်မိ၏။

မိမိတို့တိုင်းပြည်ကို ချစ်ခင်လေးစားသူတို့သည် မိမိတို့၏ ယဉ်ကျေးမှုများကို အထူးကြိုးပမ်းထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်ကြရပေမည်။ ယဉ်ကျေးမှုကို ထိန်းသိမ်းရာ၌ မိမိတို့၏ ကိုးကွယ်ရာဘာသာယဉ်ကျေးမှု၊ ရိုးရာအတတ်ပညာ ယဉ်ကျေးမှု၊ ရိုးရာထုံးစံ၊ ဓလေ့နှင့်ပေါင်းင်းဆက်ဆံမှု၊ ရိုးရာဓလေ့ဝတ်စားဆင်ယင်ထုံးစံမှု စသည်ဖြင့်ရှိ၏။

ထိုယဉ်ကျေးမှုအရပ်ရပ်တွင် ဒြပ်သဏ္ဍာန်နှင့်ဟန်အမူအရာတို့ကို ရိုးရာမပျောက်ကွယ်စေလိုလျှင် ဝတ်စားဆင်ယင် ထုံးစံမှုများကို အထူးစောင့်ရှောက်ကြရပေမည်။ ဝတ်ဆင်မှုကို ပဓာနမပြုဘဲ သာမန်ကိစ္စတခု မမှုလောက်ဟု အထင်ရောက်၍ ဝတ်မှားဆင်ယင် နှစ်ရှည်များခဲ့သော် မြန်မာဟူသော လူမျိုးပင် ပျောက်ကွယ်လိမ့်မည်ဟု ယူဆနိုင်လေသည်။

ထိုမျှလောက်အရေးကြီးသော မြန်မာမှုတခုကို ဂရုမစိုက်၊ ဥပေက္ခာနှလုံးပိုက်သူတို့အား သတိတရားရစေခြင်းငှါ၎င်း၊ ရိုးရာမပျက် ဝတ်စားဆင်ယင်ကြပုံတို့ကို ခေတ်သစ်လူသစ်များ သိရှိစေခြင်းငှါ၎င်း၊ ရည်ရွယ်လျက် ဤစာအုပ်ငယ်ကို ရေးသားလိုက်ရပေသည်။ ဤစာတမ်း၌ ပါဝင်သော ရှေးကဝတ်စားဆင်ယင်ပုံအကြောင်းအရာများသည် ပညာယိုပေါင်းစုံတို့၏ မှတ်စု

မှတ်ရာ အဖြာဖြာတို့မှ ထုတ်နုတ်ရေးကူး၍ ဖော်ပြခြင်းသာလျှင် ဖြစ်ပေ
 သည်။ ထို့ကြောင့် သုတကို လိုလားကြကုန်သော သုတေသီပုဂ္ဂိုလ်များသည်
 မူလရှာဖွေစုဆောင်းခဲ့ကြသော ပညာရှင်ကြီးများကို အထူးပင် ကျေးဇူးတင်
 ထိုက်ကြောင်း နှိုးဆော်လိုက်ရပါသတည်း။

(၁)

မြန်မာ့ရိုးရာဓလေ့

မြန်မာပြည်သည် ပထဝီအနေအထားဖြင့် သဘာဝအလျောက် တောတောင် ရေမြေမြစ်ချောင်းတို့ တည်နေပုံမှာ တိုင်းရင်းသားတို့၏ ကံအကျိုးပေးပင်ဖြစ်သည်ဟု ယုံကြည်သင့်လှပေသည်။ ထိုမှတစ်ပါး တွင်းထွက် တောထွက်ရတနာပစ္စည်း အမျိုးမျိုးများလည်း လွန်စွာကြွယ်ဝလှ၏။ ရာသီအလိုက် ဖူးပွင့်ငုံစီ အမည်အမျိုး များလှသော ပန်းသစ်ပင်တို့လည်း နေရာဌာနမရွေး ကျေးလက်မြို့ငယ်နှင့်မြို့ကြီးများ၌ ပျော်ပိုက်စဘွယ် လွန်စွာပင် တင့်တယ်လျောက်ပတ်လှပေ၏။

ထို့ကြောင့်ပင် မြန်မာတိုင်းရင်းသားတို့သည် ပျော်ပျော်ရွှင်ရွှင်လုပ်ကိုင် နေထိုင်စားသောက်မှုကိုပြုနိုင်ကြ၏။ ရောင်စုံပန်းများကဲ့သို့သောဝတ်စားတန်ဆာများကို နှစ်သက်မြတ်နိုးစွာ ဝတ်ဆင်လေ့ရှိကြ၏။ အထူးသဖြင့် မြေပြန့်တွင် နေထိုင်ကြသူတို့သည် ပန်းစုံအသွေးအရောင်များနှင့် အဖူးအပွင့်အပြောက်အခိုင် အဆင်ဆန်းများကို နှစ်သက်ကြ၍တောင်ရိုး၌ နေထိုင်ကြသူများကား ညိုမှိုင်းသောအရောင်တွင် အစင်းကြီးများ အရေးအကြောင်းများ ပါဝင်သောအဆင်မျိုးကို နှစ်သက်ကြ၏။ သစ်တော ထူထပ်သောဒေသရှိလူမျိုးများမှာ အနီ-အပြာ အစိမ်းရောင်များကို ဝတ်ဆင်လိုသော ဆန္ဒရှိကြသည်ကို အသီးသီးတွေ့ရှိရလေသည်။ သို့သော် တနိုင်ငံလုံးကို ခြုံ၍ကြည့်လျှင် ရှေးအထက်ကျော်ကာရီက မြန်မာတိုင်းရင်းသားများသည် အနီရောင်ကို ပိုမိုနှစ်သက်စွဲလမ်းကြကြောင်း စာဟောင်းမှတ်စုနှင့်ရာဇဝင်တို့အရ သိရှိရ၏။

ထိုမှတပါး တွင်းထွက်ရတနာများဖြစ်ကြသောရွှေ-ငွေ-ပယင်း-ဒုတ္တာ-ဂေါ်မုတ်-ဥဿဖယားစသော ကျောက်မြက်တို့ကို စွဲလမ်းကြသဖြင့် ရှေးဘုရင်များနှင့်နန်းတွင်းသူ နန်းတွင်းသားတို့သည် အဝတ်အထည်များ၌ ရွှေခြည်ငွေခြည်စသည်တို့နှင့်တကွ ကျောက်မြက်ရတနာများပါ ရောနှော၍ ချုပ်လုပ် ဝတ်ဆင်မှုကို ပြုခဲ့ကြလေသည်။ အထူးသဖြင့် ရွှေကို အမွန်အမြတ် ထားပြီးလျှင် ဝတ်စားတန်ဆာအဖြစ် အသုံးပြုလေ့ရှိကြ၏ ။

မြန်မာပြည်သည် ပူအိုက်သော တိုင်းပြည်ဖြစ်သည်အားလျော်စွာ ဝတ်စားဆင်ယင်မှုတို့မှာ ရာသီဥတုနှင့်လိုက်လျောသော အဝတ်တန်ဆာများ ကိုသာလျှင် ဝတ်ဆင်လေ့ရှိကြ၏ ။ မြန်မာရာဇဝင်မပေါ်မီ ပျူခေတ်အချိန် က မြန်မာတိုင်းရင်းသား ပျူလူမျိုးများသည် တရုတ်ပြည်နှင့် ဆက်သွယ် လျက် တရုတ်မင်းများနှင့် ရင်းနှီးစွာ သွားလာကူးသန်းခဲ့ကြသည်ကို သိရှိရ ၏ ။ ထိုစဉ်အခါက ပျူတို့၏ သုခုမအနုပညာဟုဆိုအပ်သော သဘင်ပညာ များသည် တရုတ်ပြည်သို့ရောက်ရှိကြကြောင်း တရုတ်ရာဇဝင်ဟောင်းများ ၌ တွေ့ရှိရ၏ ။ တရုတ်ရာဇဝင်ဟောင်းဖြစ်သော “မန်ရှုကျမ်း” “ချိုအုတန်ရှု ကျမ်း” နှင့်မှတ်တမ်းဟောင်းများဖြစ်သော “ပိုကျူအိကျမ်း” “ပိုရီချန်ချင်ချိ ကျမ်း” များ၌ ပျူတို့၏ အကြောင်းကို အမျိုးမျိုး ဖော်ပြထားကြလေသည်။

တရုတ်ပြည်တောင်ပိုင်းယူနန်ပြည်ဖက်တွင် “နံကျောင်းမင်း” လက် ထက်ဖြစ်သော “ကိုလိုဖုန်းမင်း” ၏ မြေးတော် “အိမိုရှန်းမင်း” လက်ထက်တွင် မြန်မာပြည်ဖက်မှလာသော ပျူသဘင်သည်တို့၏ အကြောင်းကို ဖော်ပြရာ၌ ထိုကချေသည်တို့၏ ဝတ်ဆင်ထားပုံတို့ကို ချီးကျူးရေးသားထားသည်ကိုတွေ့ ရ၏ ။ ပျူတို့သည် အနီရောင်တွင် ရွှေကြိုးများပါသော ခေါင်းစည်းများ၊

ခါးစည်းများနှင့် နီမြန်းသော အဝတ်တဘက်များကို လှပစွာ ဝတ်ဆင်ထားကြောင်း မှတ်သားထားခဲ့ကြလေသည်။

မြန်မာတို့၏ ဝတ်စားဆင်ယင်မှုနှင့် ပတ်သက်၍ အကျွန်ုပ်တို့လက်လှမ်းမီရာ ရှာဖွေမှတ်သားရသည်မှာ ပုဂံခေတ်အနော်ရထာမင်း၏ နောက်ပိုင်းမှစ၍ ဖြစ်လေသည်။ ပုဂံဘုရားတန်ဆောင်းများ၌ ရေးသားထားသော ပန်းချီရုပ်ပုံကားများကို ကြည့်ရှုရခြင်းအားဖြင့် ရှေးခေတ် ဆင်ယင်ထုံးပွဲမှုကို အတော်အသင့် အကဲခတ်နိုင်ဘွယ်ဖြစ်၏။ သို့သော် ထိုပန်းချီကားများမှာ မူလရေးသောရုပ်ပုံများ ဟုတ်မဟုတ် မသိနိုင်သောကြောင့် မည်သည့်ခေတ်ကာလအချိန်လောက်က ဝတ်စားဆင်ယင်မှုမျိုး ဖြစ်သည်ဟူ၍ကား အတိအကျ ခန့်မှန်းရန် ခဲယဉ်းပေသည်။

နောက်ပိုင်းဖြစ်သော ပုဂံခေတ်၌ ဝတ်စားဆင်ယင်ကြပုံများမှာ တရုတ် အိန္ဒိယ လူမျိုးများ ရောယှက်နေထိုင်လာကြသဖြင့် အိမ်နီးချင်းနိုင်ငံများမှ ဝတ်စားပုံတို့ကို အတုယူမည်ဆိုက ယူနိုင်ကြသည်ဟု မှန်းဆဘွယ် ဖြစ်လေသည်။ သို့သော် အနော်ရထာမင်းမှစ၍ နောက်မင်းများလက်ထက်တွင် ဗုဒ္ဓ၏ တရားတော်များ လွှမ်းမိုးလာသောကြောင့် မြန်မာလူမျိုးတို့၏ ဝတ်စားဆင်ယင်ပုံတို့မှာ ဗုဒ္ဓ၏ ယဉ်ကျေးမှုများအတိုင်း ဟိရိနှင့်ဩတ္တပ္ပ-အရှက်အကြောက်ကို ငဲ့ကွက်လျက် ရိုးရာမပျက် ဝတ်ဆင်ကြလိမ့်မည်မှာ ယုံမှားဘွယ် မရှိဖြစ်ချေသည်။

ဝတ်စားဆင်ယင်မှုတွင် ဗုဒ္ဓဘုရား၏ ဩဝါဒဖြစ်သော ကိုယ်-နှုတ်-နှလုံးသုံးပါး၏ ယဉ်ကျေးမှုကို လိုက်နာကြရပေမည်။ ကိုယ်အမူအရာယဉ်ကျေးမှု နှုတ်အမူအရာယဉ်ကျေးမှု၊ နှလုံးဟုဆိုအပ်သော စိတ်နေစိတ်ထားယဉ်ကျေးမှုစသော ယဉ်ကျေးမှုသုံးမျိုးတွင် ကိုယ်အမူအရာကို ဦးစွာထား

သဖြင့် ကိုယ်နှင့်သက်ဆိုင်သောဝတ်ဆင်မှုတို့၌ အထူးသဖြင့်ပြု ဆင်ယင်ဝတ် စားကြမည်မှာလည်း ယုံမှားဘွယ်မရှိဟု ဆိုရပေမည်။

ထိုမှတစ်ပါး ကမ္ဘာ့နိုင်ငံများတွင် ယဉ်ကျေးမှုကို ဦးစွာပြုစုကြသော တရုတ်ပြည်နှင့်အိန္ဒိယပြည်တို့မှာ မြန်မာပြည်၏ အိမ်နီးချင်းနိုင်ငံကြီးများ ဖြစ်ခြင်းကြောင့်၎င်း၊ ဗုဒ္ဓသာသနာထွန်းကားချိန်ခေတ်နှင့် ကြိုသဖြင့်၎င်း ဝတ်စားဆင်ယင်မှုတို့မှာ မုချယဉ်ကျေးလိမ့်မည်ဟု ယုံမှတ်ဘွယ်ဖြစ်ချေ သည်။ မြန်မာတိုင်းရင်းသားတို့သည် တပါးသူတို့၏ အတုကို ယူသည်ဆိုစေ ကာမူ မြန်မာမှုသက်သက် ဖြစ်လာစေရန် အထူးပြုပြင်ဖန်တီးတတ်သော အ လေ့အထရှိကြသော လူမျိုးများဖြစ်၏။ ထို့အပြင် မိမိတို့လူမျိုးနှင့်မိမိတို့ဒေ သအလိုက် စရိုက်ရိုးရာကို ငဲ့ကွက်လျက် မြန်မာတိုင်းရင်းသား ဝတ်ဆင်မှု များကိုသာ လေးစား မြတ်နိုးခဲ့လေသည်။

ရှေးအခါက မြန်မာလူမျိုးတို့သည် အဝတ်တန်ဆာများကို ချည် ထည် (ဝါဂွမ်း)ဖြင့်ရက်၍ ဝတ်ဆင်ခဲ့ကြသည်မှာ မြန်မာပြည်၏ ဥတုရာသီနှင့် လိုက်လျောစွာ ဝတ်ဆင်ကြခြင်း ဖြစ်သည်ဟုယုံကြည်ဘွယ် ဖြစ်လေသည်။ မြန်မာတို့သည် ဝါဂွမ်းကို ပုဂံခေတ်ဦးလောက်မှစ၍ စိုက်ပျိုးခြင်းအလေ့အ ထရှိခဲ့ဟန်တူလေသည်။ အင်းဝခေတ်ဦးလောက်တွင် တရုတ်ပြည်နှင့်ကူး သန်းရောင်းဝယ်ရေးကိစ္စ၌ အတော်ပင် ဖွံ့ဖြိုးလာခဲ့သည်ကိုတွေ့ရလေသည်။ တရုတ်တို့နှင့်မဟာမိတ်ဖြစ်ခဲ့ကြသည်မှာ ပုဂံကစ၍ အင်းဝခေတ်အထိ ဖြစ် လေသည်။

မုံရွေးဆရာတော် ရှင်အရိယဝံသ အာဒိစ္စရံသီ၏ မှတ်စု၌ “မြန်မာ တိုင်းပြည်က တရုတ်တိုင်းပြည်သို့ ဂွမ်းလှေတတ်ဆန်လေသည်ကား တနှစ် တနှစ်၌ ၂၅၀၀ ခန့်ရှိသည်။ လှေတစ်စင်းသော် ဂွမ်းချိန် နှစ်သောင်းကျ

သည်။ ဂွမ်းပေါင်း ငါးသန်းခန့်အတွက်ကျသည်။ ဒေးဝန်းတိုက်က ဆိုသည်မှာ လှေ ၂၀၀ မျှသော ဒေးဝန်းကို သွင်းနိုင်ပေတော့မည်လောဆိုသည်။” စသည်ဖြင့် တွေ့ရှိရသည်။ ထိုမှတ်စုအရ တရုတ်ပြည်မှမြန်မာဝါဂွမ်းကို ဝယ်ယူကြောင်းကား ထင်ရှားဖြစ်၏။

တရုတ်ပြည်မှာ ဝါဂွမ်းအစိုက်နည်းပါး၍ ပိုးထည်များကို ပိုမို၍ အထည်ရက်လုပ်ကြလေသည်။ အင်းဝခေတ် ဘကြီးတော်မင်းတရားလက်ထက်တွင် တရုတ်မြန်မာနှစ်နိုင်ငံ အထူးရင်းနှီးသင့်မြတ်သဖြင့် တရုတ်ပြည်ဖက်မှ တရုတ်ရာဇဝင်နှင့်ဂန္ထဝင်ကျမ်းအမျိုးမျိုးကို၎င်း၊ ပိုးထည်နှင့်ကျောက်မြက်ရတနာများကို၎င်း လက်ဆောင်ပဏ္ဏာတော်အဖြစ် ပေးကြ၍ မြန်မာတို့ကလည်း ဆင်စွယ်-ကျောက်သံပတ္တမြားနှင့်နံ့သာနှစ်မျိုး၊ မြန်မာ့ပညာစွမ်းဖြင့် ပြုလုပ်သောပစ္စည်းများကိုပြန်၍ ပေးကြောင်း မှတ်တမ်းဟောင်းများ၌ တွေ့ရ၏။ သို့ဖြစ်၍ မြန်မာတို့ဝတ်စားဆင်ယင်မှုများမှာ အင်းဝခေတ် ကုန်းဘောင်ခေတ်တို့၌ ပုဂံခေတ်ကဲ့သို့မဟုတ် ဝတ်ဆင်မှုအနည်းငယ် ပြောင်းလဲလာသည်ဟုဆိုရပေမည်။

(၂)

မြန်မာ့ရိုးရာ အဝတ်တန်ဆာ

မြန်မာ့ရိုးရာ အဝတ်တန်ဆာများမှာ ပုဂံခေတ်ကပင် အတော်ယဉ်ကျေးသိမ်မွေ့လျက် လူ၏ ခန္ဓာအထက်ပိုင်းတွင် ဝတ်ဆင်ရသောရင်လွမ်း တုယင်၊ အပေါ်ရုံစသော အဝတ်များနှင့်အောက်ပိုင်းတွင် ဝတ်ဆင်ရသော ခါးဝတ်ပုဆိုး၊ ထဘီ၊ ခါးတင်စသော အဝတ်အစားများကို သုံးစွဲကြကြောင်း သိရ၏။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် ဝတ်စားဆင်ယင်ကြသည်မှာ အုပ်စိုးသောမင်းနှင့် ဆိုင်ရာ နန်းတွင်း၌ ဝတ်ဆင်မှုတမျိုး၊ ကုန်သည် လယ်လုပ် ဆင်းရဲသားများ ဝတ်ဆင်မှုတမျိုးနှင့် စစ်ရဲတို့ဝတ်ဆင်မှုတမျိုးဟူ၍ ရှိခဲ့လေသည်။ သို့ဖြစ်ရကား အဝတ်တန်ဆာတို့၏ အမည်များကိုလည်း ထိုကံသင့်သလိုအမည်အမျိုးမျိုး ခေါ်ဝေါ်လေ့ရှိကြလေသည်။

ပုဂံခေတ်ဟောင်းက မိန်းမများ ဝတ်ဆင်ကြပုံမှာ အထက်ပိုင်းတွင် စုလျားဟုခေါ်သော အပေါ်ရုံကို ဝတ်၍ အောက်ပိုင်းတွင် ထဘီကို ဝတ်ဆင်ကြသည်ဟုယူဆဘွယ် ဖြစ်သည်။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် ပုဂံ၌ ပါဠိခေတ်ဟုခေါ်သော ပါဠိထွန်းကားသောခေတ်က အပေါ်ရုံကို“ပါဝါရောဟူ၍၎င်း၊ ဥတ္တရာသင်္ဂေါ”ဟူ၍၎င်း ရေးသားသည်ကို တွေ့ရ၏။ “ဥပသဗျာနံ၊ ဥတ္တရံ၊ ဥတ္တရိယံ”ဟူသော ပါဠိဘာသာမှာ အပေါ်ရုံဟောပုဒ်များဖြစ်၏။ စုလျားဟူသည်မှာ “ကေသာဇူကဝတ္ထု”၌ စုလျားကို ယောကျ်ားတလှည့် မိန်းမတလှည့် အသုံးပြုရသည့်အရာဟု ဖွင့်ဆိုထားသဖြင့် အပေါ်ရုံစုလျားကို ဝတ်ဆင်၍ အောက်ပိုင်းက ထဘီဝတ်သည်ဟု ယူဆဘွယ် ဖြစ်သည်။

ထဘီမှာ ယခုကာလ တွေ့မြင်ရသော ရင်ကွဲထဘီမျိုးမဟုတ်။ ပုဂံခေတ်
 ဟောင်းထဘီများမှာ ကွင်းစွပ်အိတ်ရှုံ့မျိုးဖြစ်၍ တောင်သူများဝတ်သော အဝတ်
 မျိုးကဲ့သို့ ဖြစ်လေသည်။ ပသင်္ဂဝိသောဓနီသတ်ညွှန်းတွင် ထဘီနှင့်ထဘက် အ
 ကြောင်းကို ဖော်ပြရာ၌ အောက်ပိုင်းဝတ်ကို ထဘီဟုခေါ်၍၊ အထက်ပိုင်း ဖုံး
 လွှမ်းရသောအဝတ်ကို တဘက်ဟုခေါ်ကြောင်း၊ ထိုစကားမှာ မြန်မာစကား စင်
 စစ်ဖြစ်ကြောင်းနှင့်ဆိုလေသည်။ ရှေးနှစ်ပေါင်း ၆၀၀ ကျော်လောက်က လက်ရေး
 ဖြင့် ရေးသားထားသော မှတ်စုဟောင်းများတွင် “ထဘီနီး။ ထဘက်နီး”ဟူ၍
 ဆိုသည်။ နီးဆိုသည်မှာ အဝတ်အလုံးစုံကိုခြုံ၍ ခေါ်သော ဝေါဟာရ ဖြစ်သည်။
 ခင်းသော အဝတ်ကို ခင်းနီး။ လက်ကိုင်သောအဝတ်ကို လက်နီး။မိုး ရေကာသော
 ခေါင်းဆောင်းအဝတ်ကို မိုးနီး။ အသုံးမကျသော အဝတ်ကိုအနီးဟု ခေါ်ကြောင်း
 တွေ့ရလေသည်။

အင်းဝခေတ်က စကားထာဝှက်တခုတွင်။ “ငယ်ခါထဘက်ဝတ်။ ကြီးခါ
 မှထဘက်ချွတ်”ဟူ၏။ အဓိပ္ပါယ်မှာ ထန်းပင်ကို ဆိုလိုသည်။ ထန်းပင်များမှာ
 ငယ်စဉ်က ထန်းလက်များ ကိုယ်လုံး၌ ကပ်နေပြီးလျှင်၊ ထန်းရေရသောအချိန်တွင်
 ထိုထန်းလက်များမှာ ပင်စည်မှ ကျွတ်ကျသွားသည်ကို ဆိုလိုသည်။ ယခုအခါတွင်
 “ထဘက်”ကို တဘက်-ဟူ၍၎င်း၊ ထဘီကို ထမီဟူ၍၎င်း ရေးသားပြောဆိုလျက်
 ရှိကြလေသည်။ ထဘီဝေါဟာရ၌ (ထ)ဟူသော ဝေါဟာရသည် အထအထိုင်ကို ယူ
 ရသည်။ ဘီမှာ ဟန့်တားခြင်းအနက် တားဆီးခြင်းအနက် ဖြစ်သည်ဟု ဝေါဟာရ
 ဣပကာသနီနှင့်တောင်တွင်းဆရာတော်၏ “ဝစ္စဝါစကအကျယ်”၌ ဖွင့်ဆိုထားလေ
 သည်။ ရှေးက အင်းဝမြို့သီချင်းဟောင်းတခုတွင် “ပန်းဘက်ပန်းဘီနှင့်ဘတ်နီ
 ကို သူစီးလို့ဘုမီးတွဲလဲ-”ဟူ၍တွေ့ရကြောင်း ပသင်္ဂဝိသောဓနီတွင် ဖော်ပြထား
 လေသည်။ အဓိပ္ပါယ်မှာ “ပန်းထဘက်ကလေးနှင့်ပန်းထဘီကလေး ဝတ်လျက်
 ဖိနပ်နီနီကလေး စီးလာသော ဘယ်သူ့ရဲ့သမီးကလေးလဲ”ဟုဆိုလို သည်။

ထဘီဟူသော ဝေါဟာရနှင့်စပ်လျဉ်း၍ သတိုးမင်းဖျားသည် အဝမြို့ကို
 မတည်မီ စစ်ကိုင်းကို ထပ်မံပြုပြင်၍ မြို့သစ်အဖြစ် စီမံနေစဉ် တဘောင်သံပေါ်

လာသည်မှာ “ထဘီကောင်းစေ။ ခြေကောင်းစေ။ ထဘက်ခါးစည်းချွေးကြီးတဖြာ ပန်းမာလာ” ဟူ၍ ဖြစ်လေသည်။ ထိုအချိန်က မိန်းမများသည် ထဘီကို ခါး၌ ဝတ်၍ ခါးအထက်တွင် ထဘက်တမျိုး (ခါးစည်း) ကိုပတ်လျက် ပခုံးထက်မှာ စုလျားအဝတ်ကို ခြုံလေ့ရှိကြသည်ဟု ယူဆဘွယ်ဖြစ်လေသည်။ ထိုမှနောက် အင်းဝဒုတိယခေတ်လောက်တွင် ခါးစည်း၊ ခါးချပ်၊ တုယင်အင်္ကျီစသည်ဖြင့် ဝတ်စားဆင်ယင်လာကြသည်ဟု ဆိုရပေမည်။

ဖော်ပြခဲ့သည်အတိုင်း မိန်းမတို့၏ ထဘီသည် ရှေးပုဂံခေတ်က ကွင်းစွတ် အိပ်ရှို့ကဲ့သို့ ရှိနေခဲ့ရာ၊ မြန်မာသက္ကရာဇ် ၅၂၉ ခု၊ ပုဂံမင်းဆက် ၄၇ ဆက် မြောက် နရသူ(ကုလားကျမင်း) လက်ထက်ရောက်သောအခါ နရသူမင်းသည် သုခုမသဘင်ပညာကို တိုးတက်ဖွံ့ဖြိုးအောင် ကြိုးပမ်းလိုသဖြင့် သဘင်ပညာများကို ခေါ်ယူစစ်ဆေးမေးမြန်းရာ အရည်အချင်းနှင့်ပြည့်စုံသော သဘင်ပညာများ လွန်စွာနည်းပါးလှသဖြင့် ပညာယိုရဟန်းတော်များကို လူထွက်စေ၍ သဘင်ပညာကို အားပေးစေရန် ကြံစည်မိလေ၏။

ထိုအကြံကို ပညာယိုအမတ် သဒ္ဓိကာအား တိုင်ပင်ရာ သဒ္ဓိအမတ်က ပုဂံရဟန်းတို့သည် ပရိယတ်ကို လွန်စွာ လုံးပန်းနေကြသဖြင့် ဘုရင့်အမိန့်တော်ဖြင့် သဘင်ပညာကို အားပေးပါဟု တိုက်တွန်းသော် ရမည်မဟုတ်။ ပရိယာယ်ပြု၍ ကြံမှသာရမည်ဆို၏။ နောက်ဆုံးအမတ်ပညာယို၏ အကြံအတိုင်း ကျောင်းဝိုင်းများအတွင်း၌ သဘင်ပညာသည် မိန်းမများကို ထဘီရင်ကဲ့ ဝတ်ဆင်ကပြစေသည်သာမက နန်းတွင်းရှိ နန်းတော်သူမှန်သမျှ မိဖုရားများပါ ထဘီရင်ကဲ့ကို ဝတ်ဆင်ရမည်ဟု အမိန့်ထုတ်ခဲ့၏။ ထိုအချိန်မှအစပြု၍ မိန်းမတို့သည် ထဘီရင်ကဲ့ကို စတင်ဝတ်ဆင်ခဲ့ကြလေသည်ဟု ရာဇဝင်ကြပ်၌ ဆိုလေသည်။

ထိုအချိန်က ထဘီသာလျှင် ဝတ်ဆင်သည်မဟုတ်။ တုရင်အင်္ကျီများကိုလည်း ရှေ့တည့်တည့်မှ ခွဲ၍ ဝတ်ဆင်ကြလေသည်။ ထိုမှနောက် မိန်းမများ ဝတ်ဆင်သော “ရင်သိမ်း” နှင့် “ထဲနီး” တို့ကို ပြုပြင်၍ ဝတ်ဆင်

လာကြသည်။ ရင်ကဲ့တုရင် (အကျီ)တွင် ရင်ကို ဖုံးလွှမ်းထားရန် “ရင်သိမ်း” ခေါ်သော ရောင်စုံအဝတ်ကို၎င်း၊ “ထဲနီး” ဟုခေါ်သော အတွင်းခံအဝတ် ကို၎င်း ရင်လုံခြုံစေရန် ဝတ်ဆင်ခြင်း ဖြစ်လေသည်။

အင်းဝခေတ်နောက်ပိုင်းတွင် ထဘီရင်ကဲ့များကို ဝတ်ဆင်ကြရာ မိန်းမတို့အဖို့ ကိုယ်အမူအရာ ယဉ်ကျေးမှုကို ဖြစ်စေသဖြင့် အင်းဝဘုရင် များသည် ထဘီကိုပင် ရှိုးရာမပျက် ဆက်လက် ဝတ်ဆင်စေခြင်း ဖြစ်ဟန်တူ ၏။ ထဘီရင်ကဲ့ကို ဝတ်ဆင်၍ ရင်ကဲ့အကျီ-ရင်သိမ်းအဝတ်၊ ခါးချပ်- ခါးစည်းတို့ဖြင့် ဆင်ယင်ဝတ်စားထားသော မိန်းမငယ်တဦးသည် ၎င်း၏ အဝတ်အစားကို ငဲ့ကွက်လျက် သွားလာနေထိုင်မှု၌ အထူးဂရုစိုက်၍ ယဉ် ကျေး သိမ်မွေ့စွာ ပြုမူရချေမည်။ ထို့ကြောင့် ရှေးကမြန်မာမိန်းမများသည် အသွားအလာအနေအထိုင်တို့၌ လွန်စွာသိမ်မွေ့နူးညံ့ကြ၏။ ကိုယ်အမူအရာ ကို လိုက်ပြီးလျှင် နှုတ်အမူအရာကလည်း ယဉ်ကျေးသိမ်မွေ့ရလေတော့ သည်။ ထိုအတူ စိတ်နေသဘောထားကလည်း ဝတ်ဆင်ပြောဆိုမှု နောက်သို့ ပါသဖြင့် စိတ်ထား နူးညံ့သိမ်မွေ့လာကြသည်ဟု ယုံကြည်ဘွယ် ဖြစ်ချေ သည်။

ကုန်းဘောင်ခေတ်နောက်ပိုင်းတွင် မိန်းမတို့၏ ထဘီများကို အထူး ယဉ်ကျေးသားနားအောင် ဖန်တီးလျက် ထဘီအောက် အမြိတ်နားကို ရှည် လျားစွာ ပြုပြင်ထားကြ၏။ ဝတ်စားဆင်ယင်မှု၌ပင် မြန်မာမင်းလွတ်တော် က ဂရုတစိုက် သတ်မှတ် ကန့်သတ်ထားကြောင်းကို မြန်မာသက္ကရာဇ် ၁၂၄၀ ပြည့်နှစ် တန်ဆောင်းမုန်းလပြည့်ကျော် ၃ ရက်နေ့ထုတ် အမှုခွဲဝေပုံ အမိန့် တော်တွင် “သစ်-ပျဉ်-ဝါး-ကြိမ်-ဖျင်-စောင်-ပုဆိုး-ထဘီများကို ထု

ပြက်၊ လက်သစ်၊ တောင်တို၊ တောင်ရှည်၊ စစ်ကြောဆင့်ဆိုရန် အမှု-”ဟူ၍ ပုံနှိပ်စာနှင့် ရှိခဲ့လေသည်။

ထဘီ၏ အမျိုးအစားများမှာ (၁)ရာကျ လွန်းထဘီ (၂)၈၀ကျ လွန်းထဘီ (၃)၇၀ကျလွန်းထဘီ (၄)၅၀ကျလွန်းထဘီ (၅)၄၀ကျလွန်းထဘီ (၆)၃၀ ကျလွန်းထဘီ (၇)၂၅ ကျလွန်းထဘီစုံ (၈)၂နှစ်တောင်ထွာကိုယ် ၇၀ ကျလွန်းထဘီ (၉) ၎င်း ၃၀လွန်းကျ ထဘီ (၁၀)၎င်း ၂၅လွန်းကျထဘီစုံ (၁၁)စိန်ပန်း ထဘီစုံ (၁၂)၎င်းအလတ်ထဘီစုံ (၁၃)၎င်း အငယ်ထဘီစုံ (၁၄)စည်းပွင့်ထဘီစုံ (၁၅)ဘလာထဘီစုံ (၁၆)အာဠာပိုးကုံးစပ်ထဘီ (၁၇) ချည်ကုံးစပ်ထဘီ (၁၈)ပိုးတောက်မဲကျစ်စုံထဘီ (၁၉)နှပ်ပုလဲထဘီ (၂၀) နှပ်ပုလဲ ခါးစည်းထဘီ (၂၁)နှစ်တောင်ကိုယ်နှပ်ပုလဲခါးစည်းထဘီ ဟူ၍ ထဘီအမျိုးပေါင်း ၂၁ မျိုးကို နန်းတွင်းသူများနှင့်သူဌေးသူကြွယ် သား သမီး မယားများ ဝတ်စားဆင်ယင်လေ့ရှိကြကြောင်း သိရလေသည်။

မိန်းမအဝတ်တန်ဆာနှင့် ပတ်သက်၍ အထက်ပိုင်းတွင် ဝတ်ဆင်ရ သော ကိုယ်ဝတ်အင်္ကျီများမှာ ရှေးအခါက ဝတ်ဆင်ပုံကို အထက်တွင် ဖော် ပြခဲ့လေသည်။ ထိုမှနောက် ကုန်းဘောင်ခေတ်နောက်ပိုင်းတွင် မိန်းမဝတ် အင်္ကျီများကို အမျိုးမျိုး ပြုပြင်ဆင်ယင်လာကြသည်ကို တွေ့ရ၏။ ထိုင် မသိမ်းဟု နောက်ခေတ်များ၌ ခေါ်ကြသောအထည်မှာ “ရင်ဝတ်” ခေါ်သော ရတနာ ရင်သိမ်းကိုယ်ထည်ပင် ဖြစ်လေသည်။ မြန်မာရာဇဝင်တွင် တသက် လုံး သုံးခါသောပြုံးဘူးသော ရမည်းသင်းစားသီလဝ၏ အိမ်သူဇနီးသည် မြို့ အနီးသို့ စစ်ကြီးနီးကပ်လာသဖြင့် လင်ဖြစ်သူထံ အမြန်ပြေး၍ လာရာ “ရင်ဝတ်”မျှမကပ်ဟု ဆိုသဖြင့် ထိုရင်ဝတ်ကိုပင် ထိုင်မသိမ်းဟုခေါ်ခြင်း ဖြစ်ချေသည်။

ထိုင်မသိမ်းအင်္ကျီ၏ ချုပ်လုပ်ရပုံ အစိတ်အပိုင်းများမှာ (၁) ကိုယ်ထည် (၂) အလက်-အင်္ကျီလက်ကို ဆိုလိုသည် (၃) ရင်ထောင်-ရင်ပတ်ကို လုံအောင်ဖုံးကွယ်သော ရင်လွှမ်းစ (၄) ရင်ဖုံးအပြင်က ဖုံးကွယ်သော အပိုင်း (၅) လည်ခွံ-လည်ပင်းပေါက် အဝနေရာ (၆) အနို့-အင်္ကျီ ခါးအောက်သို့ သီးခြား ကြေးစည်ပုံသဏ္ဍာန် အစကလေး ချထားခြင်းကိုခေါ်သည်။

ထိုခြောက်မျိုးသောအစိတ်အပိုင်းတို့သည် မိန်းမဝတ် ထိုင်မသိမ်းအင်္ကျီ၏ အစိတ်အပိုင်းများဖြစ်၏။ ထိုအစိတ်အပိုင်းများကို ဖော်ပြရသည်မှာ မြန်မာမိန်းမတို့၏ ယဉ်ကျေးမှုကို ပေါ်လွင်စေရန် အထူးဖော်ပြလိုက်ခြင်း ဖြစ်သည်။ “အနို့”ဟုခေါ်သော ထိုင်မသိမ်းအင်္ကျီ၏ ဝဲ-ယာနှစ်ဖက်အောက်တွင် တွဲလျက်ကျနေသော ကြေးစည်သဏ္ဍာန်ကလေးနှစ်ခုကို တစုံတယောက်သောယောက်ျားက လက်ဖြင့် ထိကိုင်ခဲ့သော် မြန်မာရာဇဝင်ဥပဒေအရ လက်ရောက်မှု ကျူးလွန်ရာရောက်၏။

ထိုကြောင့် မိန်းမအင်္ကျီတွင် “အနို့”ဟုခေါ်သောအစိတ်အပိုင်းပိုကလေးတခုသည်ပင်လျှင် မိန်းမ၏ ကုန်းကြွတ်လုံးကို ထိန်းသိမ်းထားစေသည်ဟု ဆိုရပေမည်။ ထိုအစကလေးကို လက်နှင့်ကိုင်မိသော ယောက်ျားတဦးအား ကြီးလေးသောအပြစ်ကို ခံစေနိုင်သဖြင့်၊ မိန်းမတို့ကုန်းကြွတ်ကို များစွာတန်ဖိုးထားခဲ့ကြောင်းကို ကောင်းစွာသိနိုင်ပေသည်။ ထိုကြောင့် ရှေးစကားပုံ၌ “မိန်းမတို့ ကုန်းကြွတ် ရွှေပေးလို့မရ”ဟု ဆိုရိုးစကား ရှိခဲ့လေသည်။

(၃)

နန်းတွင်းသူတို့၏ အဆင်တန်ဆာများ

မြန်မာရိုးရာ ဝတ်စားဆင်ယင်မှုတွင် နန်းတွင်း ဝတ်စားဆင်ယင်မှုနှင့် သာမန်လူတို့ ဝတ်ဆင်မှုမှာ မတူကွဲပြားခြားနားကြောင်းကို ဖော်ပြခဲ့ပြီးပေပြီ။ နန်းတွင်းသူတို့မှာ မကြာခဏ အခမ်းအနားများ၌ ဝတ်ဆင်ကြရသဖြင့် ၎င်းတို့၏ဝတ်ဆင်ပုံမှာ ခန့်ညားထယ်ဝါမှု ရှိရလေသည်။ နန်းတွင်းသူ နန်းတွင်းသားတို့သည် မင်္ဂလာအခါတော်အမျိုးမျိုးတို့၌ သင့်လျော်ရာကို ရိုးရာအလိုက် ဝတ်စားဆင်ပြင်ကြရ၏။ မင်းပွဲသဘင်များမှာ အထူးသဖြင့် သားတော်ကြီး၊ သမီးတော်ကြီး၊ သားတော်လတ်၊ သမီးတော်လတ်၊ သားတော် သမီးတော်၊ မင်းသားကြီး၊ မင်းသားလတ်၊ မြင်းမူးမင်းသားတို့၏ သားသမီးများနှင့် ဝန်ကြီး၊ အတွင်းဝန်၊ ဝန်စုရတို့၏ သားသမီးများ၊ ထို့ပြင် အတွင်းမြဲ မှန်နန်းတော် အပျိုကြီး အပျိုတော်လတ်၊ အပျိုတော်တို့ကို နားထွင်း၊ ဘျောင်ထုံး၊ ဆံထုံးထုံး၊ ထဘက်ဝတ်၊ ဒက်ဆင်မင်္ဂလာ အခမ်းအနားများ ဖြစ်လေသည်။

မြန်မာသက္ကသရာဇ် ၁၁၆၄ ခုနှစ် ဘိုးတော်ဘုရား လက်ထက်က မြေးတော် ဆင်ဖြူရှင်မယ် နားထွင်း၊ ဆံထုံးထုံး။ ထဘက်ဝတ်၊ ဒက်ဆင် အခမ်းအနားတွင် ရှေးက ရိုးရာမပျက် ပြုမြဲဖြစ်သော စာတမ်းစာရင်းများနှင့်ညှိနှိုင်းတိုက်ဆိုင်ပြီးလျှင် သနားတော်မူသော အဆင်တန်ဆာများနှင့် တကွ၊ ဘကြီးတော်ဘုရားလက်ထက် သမီးတော်လှိုင်းမင်းသမီး၊ ပင်းတလဲမင်းသမီး၊ ယင်းခဲမင်းသမီး၊ မိုးမိတ်မင်းသမီး၊ မိုးလှိုင်းမင်းသမီးတို့၏ နားထွင်း၊ ဆံထုံးထုံး၊ ထဘက်ဝတ်၊ ဒက်ဆင်၊ မင်္ဂလာအခမ်းအနားများ၌ သနားတော်မူသော အဝတ်တန်ဆာ စာရင်းမှာ အောက်ပါအတိုင်းဖြစ်၏။

- (၁) အင်္ကျီလက်ကြပ်။ လက်ရင်း၊ လက်ဖျား၊ အနားချုပ်ရိုး ရွှေဇာသတ်အထည်။ ရွှေပွင့်ထို တထည်၊ ၎င်းကို အချုပ်တိုက်မှ ပြုပြင်ဆောင်ရွက်ပေးရ၏။
- (၂) မာတရက်ဘက်သိုရင်း၊ လက်ဖျားအနားချုပ်ရိုး ရွှေဇာသတ် အထည်။ ပိုးရည်တောင်ဇာချယ် ကြယ်စီးနှစ်ထည်၊
- (၃) ရွှေပုဇွန်ဆီ အင်္ကျီကြီး။ ဒုယင်တပ်၊ လက်ရင်း လက်ဖျား အနား ရွှေဇာသတ်အထည် ကြယ်စီ-တထည်။
- (၄) အင်္ကျီဒုယင်တပ်။ လက်ရင်းလက်ဖျား အနားချုပ်ရိုး ရွှေဇာသတ်အထည်။ ပိုးရည်တောင် ဇာချယ် ကြယ်ကြဲနှစ်ထည်။
- (၅) ရွှေပုဇွန်ဆီ၊ ကိုက်စပ်။ ကြယ်စီ။ ချုပ်ရိုးအနား ရွှေဇာသတ် ထဘီ နှစ်ထည်။
- (၆) ဘဲစိမ်း။ ဘဲဝါ၊ ဘဲပြာ၊ ဘဲနီ၊ ရွှေပုဇွန်ဆီ၊ ရွှေပုဇွန်ဆီချယ်၊ ကိုက်စပ်နားချုပ်ရိုး ရွှေဇာသတ်ထဘီနှစ်ထည်။
- (၇) ပန်းလက်ချိတ် ရွှေကြိုးလိုက်၊ အနားရွှေချယ်ပါ ထဘီ နှစ် ထည်။
- (၈) တက္ကန်း ရွှေရေး၊ စက်အနားပါ ထဘီ တထည်။
- (၉) ဘဲဖြူရွှေရေးစက်အနားပါ ထဘီတထည်။
- (၁၀) ရွှေပုဇွန်ဆီ။ အစိမ်းအပြာ၊ အဝါ၊ အနီ၊ ချယ် ကိုက်စပ်ကြယ် စီချုပ်ရိုး ရွှေလျက်ပြားသတ် ထဘက် တထည်။
- (၁၁) ကတ္တီဝါ-အစိမ်း၊ အပြာ၊ အဝါအနီချယ်၊ ကိုက်စပ်ချုပ်ရိုး ရွှေဇာသတ် ကြယ်စီထဘက်တထည်။

(၁၂)ဘဲစိမ်း၊ဘဲဝါ၊ ဘဲပြာ၊ ဘဲနီချယ်၊ ကိုက်စပ်ချုပ်ရိုးရွှေလာသတ်၊
ကြယ်စီထဘက်တထည်။

(၁၃)သုဂန္ဓရာ၊ရွှေလာသတ်၊ အထည်ကြယ်စီ ထဘက်တထည်။

(၁၄)ပန်းလက်ချိတ်။ ရွှေလျက်ပြားသတ်ကြယ်စီထဘက်
တထည်။

(၁၅)ဇာကွန်ချာ။ ရွှေပွင့်ထိုး။ကြယ်စီ ထဘက် တထည်။

(၁၆)မာတရဘက်သုတ် တထည်။

ဤကား ဘကြီးတော်မင်းတရားလက်ထက် အမိန့်တော် စာမူ
အတိုင်း ကူးယူတင်ပြခြင်း ဖြစ်လေသည်။

သက္ကရာဇ် ၁၂၄၆ ခုနှစ် သီပေါမင်းလက်ထက်က မိန်းမများ ဝတ်
ဆင်ရန် ဆင်တန်ဆာ ခုနစ်မျိုးသာလျှင် သတ်မှတ်ထား၏။ အပျိုတော် ၄၀
တွင် အထူးရွေးချယ်ထားသော အပျိုတော်ရှစ်ယောက်တို့မှာ အထက်က
ဖော်ပြခဲ့သော ဇာသက်ကြယ်ထိုး သိုရင်းအင်္ကျီကို ဝတ်ဆင်ခွင့် ရရှိကြသည်။
အင်္ကျီမှာ ဖဲပါးအင်္ကျီ။ ဇာတဆင့်၊ ကြယ်သုံးပွင့်ဆိုင်ထိုးကိုဝတ်ရသည်။ ထိုမှ
တပါး အထူးသနားတော်မူသော မာရဘက်ကြယ်ထိုးအင်္ကျီကိုလည်း ဝတ်
ဆင်ရသည်။

မြန်မာမင်းများလက်ထက်က နန်းတွင်းအဝတ်အစားများကို ဝတ်
ဆင်ရာ၌ အထူးပင် စနစ်တကျ ရှိရလေသည်။ အဝတ်အဆင်မှားလျှင် ရာဇာ
ဝတ်သင့်တတ်သည်။ နန်းတွင်း၌ မင်းညီမင်းသားများပင် အဆင့်အတန်း

ဂုဏ်ဒြပ်ကို လိုက်၍သာလျှင် ဒုယင်၊ အင်္ကျီ-စလွယ်-မောင်း စသည်တို့ကို ဝတ်ဆင်ကြရသည်။

ရှေးက အစဉ်အလာအတိုင်း၊ နောက်မင်းများသည် အမှုထမ်းအ ရာထမ်းကြီးများကို အမိန့်တော်ချမှတ်ပေးလေ့ရှိသည်။ ရှေးက ချမှတ်ပေး လေ့ရှိသော အမိန့်တော်မှာ၊ “နတ်ပြည်ကြွညောင်း၊ ဘေးတော်လောင်းတို့၊ မောင်းစလွယ်အပ်၊ စွဲရွှေယပ်နှင့် ခဝပ်ကြည်ရွှင်၊ မင်းရင်ပြင်မှာ၊ လျှောက် တင်ပြီးစေ” ဟူသော အမိန့်အတိုင်း၊ ဝန်ကြီးမှူးကြီးတို့သည်၊ ရှေးကဘုရင် ဟောင်းများ သနားတော်မူသောအင်္ကျီဒုယင်-သိုယင်းစသည်တို့ကို ဝတ်ဆင် ၍ ခေါင်းမောင်းဖြူရွှေစလွယ်-ယပ်ရိုးရှည်များ ကိုင်ဆောင်လျက် ရာဇင်္ဂဏ တွင် ခစားဝင်ကြရလေသည်။

ထို့ကဲ့သို့ အမိန့်ချမှတ်ခြင်းမပြုက အမိန့်တော်ကို စောင့်ဆိုင်းနာ ခံကြရလေသည်။ ရှေးဘုရင်တဦးက ပေးခဲ့ဘူးသော ဘွဲ့မည် ထီးစည်၊ စသည်တို့ကို နောက်ရှင်ဘုရင်က ၎င်းလက်ထက်တွင် အသုံးပြုခွင့်ပေးမှသာ သုံးစွဲရသည်။ သို့မဟုတ်က အမိန့်နာခံရသည်။ ဘွဲ့ပေးနည်းမှာ (တွင်စေ)ဟု ရှေးရှင်ဘုရင်က သတ်မှတ်ပေးခဲ့သော ဘွဲ့ထူးဖြစ်လျှင် နောက်ဘုရင် လက် ထက်၌ ဘွဲ့သစ် မရမခြင်း ဘွဲ့ဟောင်းကို အသုံးပြုနိုင်သည်။ ထိုသို့မဟုတ်မူ ၍ (သနားတော်ခံစေ)ဟု ပေးခဲ့သော ဘွဲ့မျိုးဖြစ်က၊ နောက်ထပ် အမိန့်မရ မခြင်း ထိုဘွဲ့ကို အသုံးမပြုရချေ။

ထို့ကြောင့် နန်းတွင်း၌ မင်းသမီး ကြီးငယ်တို့သာမက အပျိုတော်၊ လက်သုံးတော်တို့ပင် ဝတ်စား ဆင်ယင်ရာ၌ အဝတ်အင်္ကျီတို့ကို မိမိတို့ရာထူး ဂုဏ်ထူးအလိုက်သာလျှင် ဝတ်ဆင်ကြရ၏။ ထိုမျှမကသေး။ မိန်းမတို့၏ ကျက်သရေခေါ်သော ဆံပင်ပြုပြင်ခြင်းကိစ္စများ၌လည်း အဆင့်အတန်း

အလိုက် ဆံထုံးများကို ထုံးဖွဲ့ကြရလေသည်။ မြန်မာမိန်းမများ၏ အလှ အ
ယဉ် ကျက်သရေစင်မှာ ရတနာရွှေငွေစိန်ကျောက်တို့မှာ လွန်စွာ တန်ဖိုးများ
လှ၏။

ဆံပင်ပြုပြင်ရေးကိစ္စများမှာ မြန်မာတို့ ခေတ်ဟောင်းဖြစ်သော
ရှေးပုဂံခေတ်ကပင် ထင်ရှားခဲ့ဘူးလေသည်။ ပုဂံခေတ်က “စုလည်ထုံး” ဟု
ခေါ်သော ဆံပင်ထုံးနည်းများမှာ-၅၅ မျိုးပင် ရှိခဲ့သည်ဟုအင်းဝခေတ်
စာဆိုရဝေရှင်ထွေးက ဆိုလေသည်။ ထိုဆံထုံးများမှာ နန်းတွင်းသူတို့
မင်္ဂလာအခါတော်ပွဲများနှင့် ဆင်ယင်ထုံးဖွဲ့ကြရခြင်းဖြစ်လေသည်။ ပုဂံခေတ်
က ဆံထုံး ၅၅ မျိုးကို မှတ်သားလေ့လာနိုင်ကြစေရန် အောက်ပါအတိုင်း
ဖော်ပြလိုက်ရပေသည်။

ရဝေရှင်ထွေး၏-ပုဂံဆံထုံး ၅၅ မျိုး

- (၁)မြိတ်ဖြူ (၂)မြိတ်စို့ (၃)မြိတ်လွတ် (၄)စုလည် (၅)ရော့ရည်း
- (၆)တိမ်တောင်တက်သစ် (၇)လျှစ်စစ်တပြက် (၈)စဂှက်ရောင်ပြေး (၉)နှင်း
- သေးမစို့ (၁၀)ကြာညိုဝတ်ဆံ (၁၁)ဓူဝံနိုင်ကြည့်၊ ရှုမငြီး (၁၂)ဦးဖြီးရွှေ
- ပျော် (၁၃)ဇင်ယော်တန်းဝဲ (၁၄)ပုလဲကိုးလုံး (၁၅)ဂမိုးငုံအာ (၁၆)လေသာ
- ဝေလည် (၁၇)ဖြူခြည်မထင် (၁၈)ယဂင် (၁၉)ခရချောင် (၂၀)ထုံးကြောင်
- (၂၁)ထုံးကျား (၂၂)ငါးပါးမြိတ်စို့ (၂၃)အောင်မြို့နိမိတ် (၂၄)ကရိတ်နှုတ်
- သီး (၂၅)ဆိတ်သမီး (၂၆)ပြန်ပြီးဆယ်ထွေ (၂၇)နေအာရုံခံ (၂၈)ညဉ့်ယံ
- သောက်ရှူး (၂၉)တိမ်ဦးနံပါး (၃၀)လေးပါးရာသီ (၃၁)နိုင်ပြီစံလွတ် (၃၂)
- နဂါးပတ်ကြော့ (၃၃)နန်းတွင်းမဇ္ဈ (၃၄)မပြုမုတ်ဝ (၃၅)ပဒုမ္မသိဒ္ဓိ (၃၆)
- မဏိကိုးပါး (၃၇)ခရားပွင့်သေး (၃၈)ယုန်ရေးလနယ် (၃၉)နေဝယ်ဥဒေါင်း
- (၄၀)သုံးကြောင်းခြူးယုက် (၄၁)စဂှက်ရောင်ချော (၄၂)သင်္ဘောတံခွန် (၄၃)

အန္တဖုသျှမောရဂီဝါ (၄၄)ဟင်္သာစခွံ (၄၅)ပုဇင်းတောင်ပြန် (၄၆)သည်းညွန့်လက်သင် (၄၇)ကွမ်းလင် (၄၈)နောက်တွဲ (၄၉)မုတ္တာရွဲ (၅၀)ပုလဲကွန်ခြာ (၅၁)ရတနာမဏ္ဍိုင် (၅၂)ပွင့်ဆိုင်ပုဏ္ဏရိတ် (၅၃)နဂါးအိတ်လေးဒေါင့် (၅၄)ရှစ်မြောင့် (၅၅)ပြန်ကာဖက်-ဟူ၍ ဆံထုံး ၅၅ မျိုး ဖြစ်လေသည်။

ပုဂံမြို့ ကောင်းစားစဉ်အခါက ဆံထုံးထုံးနည်း ၅၅ မျိုးရှိခဲ့သော်လည်း၊ အင်းဝညောင်းရမ်းခေတ်သို့ ရောက်သောအခါ ဆံထုံးထုံးနည်းမှာ ၃၇ မျိုးသာရှိတော့၏။ အင်းဝခေတ်က “ဣတ္ထိယမူ၊ ရူပကောင်းလျက်၊ ဆံထုံးဖျက်သည်။” ဟု ဆိုရိုးရှိခဲ့ဘူးလေသည်။ အဓိပ္ပါယ်မှာ အဆင်းလှပသော မိန်းမဖြစ်ပါလျက် ဆံထုံး ၃၇ မျိုးကို မထုံးတတ်သဖြင့် အလှပျက်သည်ဟု ဆိုလိုခြင်း ဖြစ်သည်။ မိန်းမတို့၌ ထိုအချိန်က အရေးကြီးသော ကိစ္စတရပ်မှာ ဆံထုံးထုံးတတ်ဘို့ကိစ္စဖြစ်လေသည်။ အပျိုဖော်ဝင်စအရွယ်၌ ထုံးသင်စဟုခေါ်၏။ ထိုခေတ်က စကားဟောင်းတခုမှာ “ဆံထုံးမတတ် ရွာဓလေ့” ဟူ၍ ဆိုရိုးရှိခဲ့၏။ ထိုမှတစ်ပါး “မိန်းမဘုန်းကား ဆံထုံး၊ ယောက်ျားဘုန်းကား လက်ရုံး” ဟုဆိုလေသည်။ အကျယ်သိလိုမှု(အဘိဓာနတ္ထဝိသောဓနီ)မှာ ကြည့်နိုင်ကြပေမည်။ သွေးစုံးဟုခေါ်သော မြီးကောင်ပေါက်အရွယ်တို့၌ ဆံကြက်တောင် စည်းကြဟန်ကို ဝံတောင်လယ်ဘုန်းတော်ကြီးရေး မယ်ဘွဲ့၌ “ဆံကြက်တောင်စည်းစက- မနီးရကြာပြီ-” ဟူ၍ ဆိုကြောင်း သိရှိရလေသည်။ ဆံထုံး ၃၇ မျိုးခေတ်မှတဖန် ဘကြီးတော်ခေတ်သို့ရောက်ခဲ့ရာ ဆံထုံးထုံးနည်း ခုနစ်မျိုးသာ ကျန်တော့သည်ကိုတွေ့ရ၏။ ထိုဆံထုံးခုနစ်မျိုးကို ရှေ့ပိုင်းတွင် ဖော်ပြပါမည်။

မြန်မာမိန်းမတို့အတွက် သဘာဝ ပင်ကိုယ်လှပခြင်း ရှစ်မျိုးရှိသည် ဟုရှေးအစဉ်အလာ မှတ်တမ်းများ၌ ဆို၏။ မိန်းမတို့၏ သဘာဝ အလှရှစ်မျိုး ကို လောကနီတိဆရာ သတ်မှတ်ခဲ့သည်ဟုသိရလေသည်။

မိန်းမတို့၏ သဘာဝအလှ ရှစ်မျိုး

- (၁)သာမာ-ဝါဝင်းသော အသားအရေရှိခြင်း။
- (၂)မိဂက္ခိ-သမင်မျက်စိနှင့်တူသော မျက်စိရှိခြင်း။
- (၃)တနုမဇ္ဈဂတ္တာ-ခါးသေးခြင်း။
- (၄)သုရု-ဆင်နှာမောင်းကဲ့သို့ သွယ်သောပေါင်ရှိခြင်း။
- (၅)သုကေသီ-ကောင်းသော ဆံပင်ရှိခြင်း။
- (၆)သမပန္နိဒန္တိ-အစဉ်ညီညွတ်သော သွားရှိခြင်း။
- (၇)ဂမ္ဘီရနာဘိ-တွင်းနက်သောချက်ရှိခြင်း။
- (၈)သုသီလီ-ကောင်းသော အလေ့အကျင့်ရှိခြင်း။

ဤကား မိန်းမတို့၏ သဘာဝအလှ ရှစ်မျိုးဖြစ်၍ ထိုကဲ့သို့လှသူ သည် အမျိုးပင် ညံ့စေကာမူ ထိမ်းမြားဆက်ဆံသင့်သည်ဟုဆိုလေသည်။ ဤရှစ်ပါးတွင် ဆူ-ကြုံ-နိမ့်-မြင့်စသော အလုံးအရပ်၏ တင့်တယ်ခြင်း မပါ ဝင်ချေ။ ထိုမှတပါး ဘိုးသူတော်ဦးမင်း၏ “ကောင်းခြောက်ဆယ်လေးရပ်” စသော မိန်းမချော တေးတပ်ကဲ့သို့ အကျယ်တဝင့် ဖော်ပြမှုမရှိချေ။ သို့ သော် ရှေးက ရွေးချယ်ပုံကိုသာလျှင် ထုတ်ဖော် ညွှန်ကြားလိုက်ရခြင်း ဖြစ် ချေသည်။

အထက်ပါ ပင်ကိုယ်လှရှစ်ပါးတွင် ဆံပင်ပါဝင်နေသဖြင့် သဘာဝ အလှတွင် ထူးကဲသော ကျက်သရေဝင်နေသည်ဟု ယူဆကြသဖြင့် ရှေးမင်း

များသည် ဆံပင်ကိုအထူးပင် အမွမ်းတင်လေ့ရှိကြလေသည်။ မင်းသားများ
၌ သျှောင်ထုံးမင်္ဂလာ ဆင်နွဲ့ရသကဲ့သို့ မင်းသမီးများအဖို့ရာလည်း ဆံထုံး
ထုံး-ဒက်ဆင်မင်္ဂလာပွဲများ ဆင်နွဲ့ရလေသည်။ ဘကြီးတော်လက်ထက် မင်း
သမီးများ ဆံထုံးပုံ လုပ်ဆောင်ရန် (ဆံထုံးကို မွမ်းမံခြယ်လှယ်ရန်) ရွှေတိုက်
ဆိုင်ရာမှ ဆောင်ရွက်ပေးရသည်မှာ အောက်ပါအတိုင်း ဖြစ်လေသည်။

(၁)ရွှေသား၊ ပတ္တမြား နှစ်ရစ်စီသော မြိတ်ဖြူဆံထုံး။

(၂) ၎င်း မြိတ်စုံဆံထုံး။

(၃) ၎င်း မြိတ်လွတ်ဆံထုံး။

(၄) ၎င်း စုလည်း ဆံထုံး။

(၅) ၎င်း ယဂင်ဆံထုံး။

(၆) ၎င်း လုံးတင်ဆံထုံး။

(၇) ၎င်း မြိတ်ရစ် ဆံထုံး။

(၈)ပတ္တမြားစီ ရွှေသားဆံကျင်။

(၉) ၎င်း ဆံထုံး။

(၁၀)ရွှေသားစည်းပုံ၊ စည်းတိုင်၊ ဇာဖောက်၊ ပရိတ်ချည် ကုန်း
အထက်အောက် ပတ္တမြားနှစ်ရစ်စီ။ ကျောက်ပွင့် ၁၂။
စိန်တောင်၁၂။သရက်ကင်းထုပြောက်။ဆံမြိတ်ပါ အနား ပတ္တ
မြားနှစ်ရစ်စီ။

(၁၁)ပရိတ်ချည်ကုန်း ပုလဲဝတ်ဆံတပ်။

(၁၂)ရွှေသားထိပ်အုပ်-ရွှေရောင်ပြားစုံ ခြယ်ပန်းပွင့်။

(၁၃)ပုလဲသေး ဝတ်ဆံတပ်မြဲ ညောင်ရွက်ပါ။

(၁၄)ရွှေသား နောက်တွဲကုံး ရွှေရောင်ပြားစုံ ခြယ်ပန်းပွင့်။ ပုလဲ
သေး ဝတ်ဆံတပ်။

(၁၅)ရွှေသားချပ်ပန်း၊ ရွှေရောင်ပြားစုံ ခြယ်-ပန်းပွင့်ပုလဲသေး
ဝတ်ဆံတပ်။

(၁၆)ရွှေသားအပ်ရန် စုံနဝရတ်ပွင့်ထပ်။

(၁၇)ပတ္တမြားမျက်ခြယ် ၉ လုံးတင် ရွှေသားပါးကပ်။

(၁၈) ၎င်း နားကပ်။

(၁၉) ၎င်း နဖူးကပ်။

(၂၀) ၎င်း မေးကပ်။

အထက်ပါအတိုင်း ဆင်တန်ဆာများကား ဆံထုံးနှင့်တကွ ဦးခေါင်း ပိုင်းတွင် ဝတ်ဆင်ရန် အဖိုးတန်ပစ္စည်းများ ဖြစ်၏။ ပဌမ ညောင်ရမ်းခေတ် တွင် ဆံထုံး၃၇မျိုး ထုံးကြပုံအကြောင်းကို ဆုံးမစာ၌- လှေချင်း ၃၇။ ဆံ ထုံးထုံးရိုး ၃၇ မျိုး။ သီချင်းခံရိုး ၃၇မျိုး။ ဓမ္မသတ်ရိုး ၁၈မျိုးဟူ၍ ပါရှိ ခဲ့လေသည်။ အထက်ပါ ဆံထုံး၌ ဆင်ယင်ရန် ရတနာများမှာ ဘကြီးတော် လက်ထက်၌ ကျန်ရှိသော ဆံထုံးထုံးနည်းခုနစ်မျိုးအတွက် ပြုပြင် ဆင်ယင် ရသော ရတနာများသာလျှင် ဖြစ်၏။

တုန်းဘောင်ခေတ် ဘကြီးတော်လက်ထက်၌-ဆံထုံးခုနစ်မျိုး အ ကြောင်းကို ဖွဲ့ဆိုထားသော လင်္ကာတပုဒ်မှာ “ရွှေနန်းသုံးကို။ ပိုက်ကျိုး မှတ်ယူ။ သိတော်မူလော့။ မြိတ်ဖြူညိုညို။ မြိတ်စို့ထွတ်ထွတ်။ မြိတ်လွတ် မည်းမည်း။ စုလည်းရွှင်ရွှင်။ ယဂင်ထုံးထုံး။ လုံးတင်သစ်သစ်။ မြိတ်ရစ် မြိတ်ခံ။ မျက်ပျံရတနာ။ သီဂီရွှေသား။ ပတ္တမြားရောင်ပြုံး။ ခုနစ်လုံး သည်။ ဆံထုံးမင်္ဂလာ တင့်ရွှန်းတည်း” ဟု တွေ့ရှိရလေသည်။

ထိုမှတစ်ပါး လှေသင်းအတွင်းဝန်မင်း ဦးချိန်၏ (အဘိဓာနတ္ထဝိ သောဓနီ)မှာ အထက်အဆိုပါ ဆံထုံးခုနစ်မျိုးအကြောင်းကို တွေ့ရှိရ၏။ ထို

ခုနစ်မျိုးမှာ ၁၂၃၇ ခုနှစ်လောက် အထိသာလျှင် အစဉ်အလာအတိုင်း မင်္ဂလာပွဲများပြုလုပ်၍ ဆောင်ရွက်ခဲ့ကြသည်ဟု ယူဆသင့်လေသည်။ ၁၂၃၇ ခုနှစ်တွင် စုဘုရားကလေးနှင့်အခြားမင်းသား မင်းသမီးတို့ ဆံထုံးထုံး။ သျှောင်ထုံး။ ထဘက်ဝတ်။ ဒက်ဆင် မင်္ဂလာစကား ခုနစ်မျိုးတွင်-

- (၁)ဆံထုံးတော်မြိတ်ဖြူ။ နတ်တူစိုးမည့်သူဘုရား။
- (၂)ဆံထုံးတော်မြိတ်စို့။ နတ်သို့ တင့်မည့်သူဘုရား။
- (၃)ဆံထုံးတော်မြိတ်လွတ်။ နန်းထွတ်စံမည့်သူဘုရား။
- (၄)ဆံထုံးတော်စုလည်း။ ပစ္စည်းရတနာများစွာ ပွားမည့်သူဘုရား။
- (၅)ဆံထုံးတော်ယဂင်။ နန်းတွင်စံမည့်သူဘုရား။
- (၆)ဆံထုံးသော် လုံးတင်။ လသွင်တင့်မည့်သူဘုရား။
- (၇)ဆံထုံးတော်မြိတ်ရစ်။ သက်ဆစ်ရာကျော် ရှည်တော်မူမည့်သူဘုရား။

ထိုအချိန်မှနောက် သီပေါဘုရင်၏လက်ထက်တွင် ထိုဆံထုံးခုနစ်မျိုးမှာ လုံးဝပျောက်ကွယ်သွားပြီးလျှင်၊ ဘီးပုံ အမျိုးမျိုး ပေါ်ပေါက်လာသဖြင့်၊ ဘီးဆံထုံးများနှင့်ဆံပတ်များကိုသာ ထုံးပတ်ကြသည်ကို တွေ့ကြရသည်။ ခါတတရံ မြကလေးဆံထုံးဟုခေါ်သော နောက်တွဲထုံးများကို ထုံးလေ့ရှိခဲ့ကြ၏။ ယခုခေတ်တွင် ထုံးကြသောနောက်တွဲထုံးမျိုးပင် ဖြစ်သည်။ မြကလေးဆံထုံးဟုခေါ်သည်မှာ အနောက်နန်းမတော် မမြကလေးမှာ ရာဇဝတ်တော်သင့်၍ အကျဉ်းခံနေရစဉ် စိတ်နှလုံး ညှိုးနွမ်းပူပန်ရှာသော

ကြောင့် ဆံပင်ကို ဂရုတမပြုနိုင်ရှာ၍ နောက်တွဲကလေး ထုံးထားသော ပူပန်ထုံးမျိုးကို ဆိုလိုသည်။

မြန်မာအမျိုးသမီးများမှာ ပုဂံခေတ်မှစ၍ အင်းဝခေတ်တလျှောက်တွင် ဆံထုံးကိုသာ အထူးသဖြင့် ဂရုတမပြုကြ၍။ အဝတ်တန်ဆာများကိုမူ ရင်လွမ်းနှင့်ထဘက်ကိုသာ အသုံးပြုဟန် တူလေသည်။ ရှင်မဟာရဋ္ဌသာရ၏ တံတားဦးတည် မော်ကွန်းတွင် “တရွေရွေအုတ်တေ့များစွာ၊ မိုးသူလာသို့၊ မြူတာရွက်ပြီး၊ ကြွက်သမီးတို့၊ ညီးညီးသွယ်သွယ်၊ လှဆင်းရွက်တိ၊ စံပယ်လိုက်တက်၊ ခြူးဆင့်ရက်သား၊ ထဘက်ရင်ကန့်၊ ဝတ်စားသန့်နှင့်၊ ဆိတ်တုန့်ချည်တန်၊ အဲသံညောင်းဖြင့်” ဟူ၍ စပ်ဆိုထားလေသည်။ ဤမော်ကွန်းစာအရ အင်းဝခေတ်က သူဌေးသူကြွယ်တို့၏ သမီးချော ပျိုဖြူတို့သည် လှပသော ခြူးပန်း ခြူးနွယ်တို့ဖြင့် ရက်လုပ်ထားသော “ရင်ကန့်” ခေါ် ရင်လွမ်းတန်ဆာသစ်များကို ဝတ်ဆင်ပြီးလျှင် ဆံထုံးတွင် လှပသော ဆိတ်တုန့် ဇာဖုံးများဖြင့် ပြင်ဆင်လျက် နံ့သာဆီပက်သော ထဘက်နွီးများမှ ရနံ့တကြိုင်ကြိုင်ဖြင့် အဲသံချင်းများကို သံပြိုင် သီဆိုလိုက်ပါကြကြောင်း ဖော်ပြထားလေ၏။ နှောင်းခေတ်လူများ မျက်ဝါးထင်ထင် စိတ်၌ မြင်လာစေရန် ရှင်မဟာရဋ္ဌသာရ ပုဂ္ဂိုလ်မြတ်သည် အင်းဝခေတ်မှ ဝတ်စားဆင်ယင်ပုံတို့ကို အလုံးစုံ ပါဝင်အောင် စပ်ဆိုတော်မူခဲ့လေသည်။

(၄)

ရွှေခြည်ထိုး အဝတ်တန်ဆာများ

မြန်မာ့ရိုးရာ ဝတ်စားဆင်ယင်မှုတို့ကို စုရုံးဖော်ပြရာဝယ် တတ်နိုင်သမျှ စုံလင်အောင် ရှာဖွေတင်ပြမည် ဖြစ်ရကား။ ရွှေခြည်ထိုးအဝတ်အစားများကိုလည်း ထည့်သွင်း ဖော်ပြလိုက်ရ၏။ ထိုအဝတ်အစားများမှာ အထူးသဖြင့် ထီးသုံးနန်းသုံး အဝတ်တန်ဆာများဖြစ်၍၊ သာမန်ဆင်းရဲသားတို့အဘို့ ဝတ်ဆင်မှု မပြုကြချေ။ တခါတရံ ဘုရင့်အမိန့်တော်ဖြင့် သဘင်ပညာသည်တို့၏ ကပွဲကြီးများ၌ ဝတ်ဆင်ခွင့်ပြုသည်ကို တွေ့ရလေသည်။

ရွှေခြည်ထိုးအဝတ်တန်ဆာများသည် မည်သည့်အချိန်လောက်က စတင်ပေါ်ပေါက်လာသည်ကို လေ့လာကြည့်ရှုခဲ့ရာ ပုဂံခေတ်ဟောင်း အချိန်လောက်ကပင် စတင်ပေါ်ပေါက်ခဲ့သည်ကို တွေ့ရသဖြင့် ထိုထက် ရှေးကျသောကာလတွင်လည်း ထိုအဝတ်တန်ဆာများရှိနေကောင်းသည်ဟုယူဆမိလေသည်။ ထိုခေတ်ဟောင်းကာလကပင် ရွှေခြည်ထိုး အဝတ်တန်ဆာများကို နန်းတွင်း နန်းတွင်းသား မင်းမှူးမတ်အရာရှိများတို့သာလျှင် ဝတ်ဆင်ကြသည်ကို အထောက်အထားအားဖြင့် သိရှိရသည်။

ပုဂံခေတ်ဟောင်းကာလတွင် ဝတ်ဆင်ကြသော ရွှေခြည်ထိုးအဝတ်တန်ဆာများမှာ အင်းဝနောက်ပိုင်းခေတ်နှင့်ကုန်းဘောင်နောက်ပိုင်းခေတ်များ၌ ဝတ်ဆင်ကြသော အဝတ်တန်ဆာများနှင့်မတူ ကဲ့ပြားခြားနားကြောင်းကို တွေ့ရ၏။ နောက်ပိုင်းခေတ်များ၌ ရွှေခြည်ထိုးအဝတ်များသည် အဆင့်အဆင့် ပြုပြင်ထားသဖြင့် လွန်စွာလှပ ခန့်ညားလေသည်။ ပုဂံခေတ်

ဟောင်း အချိန်ကာလက ဝတ်ဆင်ကြသည်မှာ ဦးခေါင်းလည်ပင်းနှင့် ခါးတို့ ဌာသာ လှပစွာ ဝတ်ဆင်၍ တကိုယ်လုံး ဝတ်ဆင်မှု ပြုသည်ကို မတွေ့ရပေ။

ပုဂံမြို့ အာနန္ဒာဘုရားအထွက်ဘက်ရှိ ဗုဒ္ဓဝင်ရုပ်ထုများတွင်၊ မယ်တော်မာယာ သားဖွားခန်း၌ ထုလုပ်ထားသော ဝတ်ဆင်ပုံတို့တွင် ဦးခေါင်း၌ ယခုကာလ စည်းပုံမျိုးကို ဆောင်း၍ လည်ပင်း၌ ပန်းပြောက် ပန်းနွယ်များဖြင့် စီမံထားသော လည်ခုံသဏ္ဍာန် ရွှေခြည်ထိုးအဝတ်ကို တွေ့ရ၏။ ခါးအောက်ပိုင်းတွင် ခြူးပန်းအနွယ်များ ဖော်ထားသော ကနုတ်အသွင် ဒုယင် အမြိတ်တန်ဆာကို တွေ့မြင်ရ၏။

ထိုမှတစ်ပါး သက္ကရာဇ် ၆၂၀ နှစ်တွင် တည်ထားသည်ဟု သိရှိရသော ပုဂံမင်းနံသူအရပ်ရှိ၊ နန္ဒာပညာလိုက်ဂူ ဘုရားအတွင်း ဆေးရေးပန်းချီကားများကို တွေ့မြင်ရသည်မှာ ဦးခေါင်းထက်၌ စည်းပုံဆောင်း၍၊ လည်ပင်းတွင် ရတနာမျိုးစုံ ခြယ်သော လည်ဆွဲပန်းကုံးဖြင့်၎င်း၊ ဖော်ထားသော လက်မောင်း အထက်ပိုင်းတွင် ရတနာ လက်ကြပ်သဖွယ် ပန်းနွယ် ကျောက်စီထားသည်ကို၎င်း၊ ဝတ်ဆင်ထား၏။ လက်ကောက်ဝတ်နေရာတွင် ယခုကာလ ရွှေခြည်ထိုး လက်စည်းကဲ့သို့ ကနုတ်ပန်း ဖော်ထားသော လက်စည်းကို ဝတ်ထား၏။ ခါးတွင် ရတနာကျောက်မျိုးစုံ စီခြယ်ထားသော ရွှေခြည်ထိုးတန်ဆာကို ဝတ်ဆင်ထား၏။

ခါးဝတ်မှာ လုံခြုံသော အဝတ်မျိုးမဟုတ်၊ တပိုင်းမျှသာ ဖုံးလွှမ်းထားသည်ကို တွေ့ရ၏။ ထိုမှတစ်ပါး မြင်းပုဂံ ဂူပြောက်ကြီးဘုရားနံရံ ဆေးရေး ရုပ်များ၌ မြတ်စွာဘုရား တာဝတိံသာမှ ကြွလာဟန်ပုံတွင် ထီးဆောင်းနတ်သားရုပ်များမှာ၊ မကိုဋ်သဏ္ဍာန် ဦးခေါင်း၌ ဆောင်း၍ ခါးတွင် ကနုတ်ပန်းနွယ် ခါးစည်းချလျက်၊ ခါးတောင်းကျိုက်ထားသည်ကို တွေ့ရ၏။ ထို့ပြင်

များစွာသော ဆေးရေးပန်းချီးကားများ၌လည်း အလားတူ ပုံသဏ္ဍာန်များကို တွေ့ရလေသည်။

ထိုရုပ်ပုံများ၌ ဝတ်စားဆင်ယင်ပုံကို လေ့လာကြည့်ရာ အိန္ဒိယ၏ ယဉ်ကျေးမှုများနှင့် တူနေသည်ဟု ယူဆမိသည်။ ပုဂံခေတ်မှနောက်အင်းဝခေတ်တလျှောက်တွင် ရွှေခြည်ထိုး အဝတ်အစားများကို ပြုပြင်၍ လာခဲ့ကြရာ၊ ကုန်းဘောင်ခေတ်နောက်ပိုင်းလောက်တွင် မြန်မာမှု သက်သက်အဖြစ်သို့ ပြောင်းလဲလာသည်ကို တွေ့ရှိရ၏။ ရွှေခြည်ထိုး အဝတ်တန်ဆာတို့၏ ပုံသဏ္ဍာန် တိုးတတ်လှပ၍ လာသလောက် ထိုအဝတ်တန်ဆာတို့၏ တန်ဖိုးမှာလည်း လွန်စွာပင်ကြီး၍ လာသည်ကို တွေ့ရလေသည်။

မြန်မာတို့၏ ထီးသုံးနန်းသုံး အဝတ်တန်ဆာများမှာ ရွှေခြည်ငွေခြည်ထိုး အဝတ်တန်ဆာများသာလျှင် ဂုဏ်ယူဘွယ်ရာရှိသည်ဟု အမှန်အတိုင်း ဝန်ခံရပေမည်။ မင်းခမ်းမင်းနားကိစ္စများ၌ ခန့်ညား ထယ်ဝါစေရန် ဝတ်စားဆင်ယင်ရာ၌ ရွှေခြည်ထိုး အဝတ်တန်ဆာများသည် အထူးအရေးပါ အရာရောက်လှပေသည်။ ထို့ကြောင့်ပင် မြန်မာရှင်ဘုရင် အဆက်ဆက်တို့သည် ဝတ်စားဆင်ယင်မှုတို့ကို အထူးဂရုပြုကြလျက် မင်းပွဲသဘင်များ၌ သပ်ယပ်တင့်တယ် ကြည်ညိုဘွယ်ဖြစ်အောင် ဝတ်စားဆင်ယင်လေ့ရှိကြလေသည်။

ထိုမှတစ်ပါး ရိုးရာစဉ်လာ ဝတ်စားဆင်ယင်မှုများနှင့်တကွ လောကီလောကုတ္တရာကျမ်းဂန်များ၌ လာရှိသော အချက်အလက်တို့နှင့် တိုက်ဆိုင်၍ စစ်ဆေးပြုပြင် ဝတ်ဆင်ကြရလေသည်။ အမရပူရ ပဌမမြို့တည် နန်းတည် ဘိုးတော်မင်းတရားလက်ထက်က ထိုအကြောင်းကိစ္စနှင့်ပတ်သက်၍ သာသနာပိုင် မောင်းထောင်ဆရာတော်ဘုရားထံသို့ တရုပ်မြို့စား အတွင်းဝန် မင်းကြီးနန္ဒာကျော်ထင်ကို စေလွှတ်ပြီးလျှင် မေးမြန်းလျှောက်ထားစေ၏။

၁၁၄၆ ခု တော်သလင်းလပြည့်ကျော် ခုနစ်ရက်နေ့တွင် မင်းကြီး နန္ဒကျော်ထင် လျှောက်ထားသော ရာဇာဘိသေက သဘင်၌ ဝတ်စား ဆင်ယင်ပုံတို့အကြောင်းကို ဆရာတော်ဘုရားက ရာဇာဘိသေကကျမ်းမှ၎င်း၊ ဝေဿန္တရာဇာတ်တော်ကြီးမှ၎င်း၊ ထုတ်နုတ်ဖြေကြားတော်မူခဲ့လေသည်။ ရာဇာဘိသေကကျမ်းမှလာသော “ဇမ္ဗူနဒ နိမ္မိတကိရိတဇာတရာဇံ” စသော စကားအရ အနက်အကျယ်ဖွင့်ထုတ်ရာဝယ် “ဘုရင်တို့၏ အဝတ်တန်ဆာ သည် (၁) ဇမ္ဗူရာဇ်ရွှေဖြင့်ပြီးသော ပတ္တမြားကြယ်ဖြင့် စီအပ်သော မကိုဋ် (၂) လ-ရေးသဖွယ် တင့်တယ်စွာ နဖူးပြင်၌ ရစ်ပတ်အပ်သောသင်းကျစ် (၃) ကြယ်ကိုးလုံးနှင့်တင့်စွာသော လက်ကောက် (၄) နှစ်သွယ်သော ပတ္တမြားနား ညောင်း (၅) အထူးထူးသောရတနာတို့ စီခြယ်အပ်သော ဖြူသော ရတနာတို့ စီအပ်သော ဖြူသောကိုယ်ဝတ် အဆင်းခုနှစ်ပါးရှိသော မဖောက်မပြန် သော အင်္ကျီတို့ ဆင်ယင်၍” စသည်တို့ဖြင့် ဖော်ပြထား၏ ။

ထိုမှတစ်ပါး ဝေဿန္တရာဇာတ်တော်ကြီးတွင် ပါရှိသော “အထသဗ္ဗာ ဘရဏံ ဝိဘူသိတံ ဒေဝရာဇာနံ ဣဇ ဝိရောစမာနံ ဗောဓိသတ္တိရဇ္ဇေ အဘိ သိဉ္စိသု” ဟူ၍ အလုံးစုံသောမင်းတို့၏ တန်ဆာဆင်ယင်ခြင်းဖြင့်။ သိကြားမင်း သဖွယ် တင့်တယ်သော ဝေဿန္တရာဘုရားအလောင်းကို ဘိသိက်သွန်းကုန် သည်” ဟု လာရှိလေသည်။

သို့ဖြစ်၍ ရာဇာဘိသေက မဟာသဘင်ပွဲကြီး ဆင်နွဲ့ရာဝယ်၊ မည် သည့် အဝတ်အထည်မျိုးကိုသာ ဝတ်ဆင်ရမည်ဟု အကန့်အသတ်စည်းကမ်း မရှိ၊ ပိုမို တင့်တယ်လျောက်ပတ်မည်ဟု ကျမ်းဟောင်းများ၌ ဆိုထားသဖြင့် ကျက်သရေမင်္ဂလာရှိမည်ထင်သော အဝတ်တန်ဆာများကို ရွေးချယ် ဝတ် ဆင်နိုင်ကြရာ၊ ရွှေခြည်ထိုးဝတ်စုံများကို နောက်မင်းများလက်ထက်တွင် ချဲ့

ထွင်ပြုပြင်လာခဲ့ကြသဖြင့်၊ လွန်စွာတင့်တယ် လှပလာသည်ဟု ယူဆရပေမည်။

သို့သော် တိုးချဲ့ပြုပြင်သည်ဆိုရာ၌ မြန်မာဘုရင်များသည် အရိုးကို အရွက်မဖုံးစေလိုသော ဆန္ဒရှိကြသဖြင့် ကျမ်းဂန်နှင့်လည်း မလွတ်စေရ။ တိုးချဲ့ပြုပြင်၍လည်း ရနိုင်သော နည်းများကို ရှာဖွေပြုလုပ်ခဲ့ကြလေသည်။ မောင်းထောင်သာသနာပိုင်၏ မိန့်ကြားချက်အရ၊ မင်းမြောက်တန်ဆာငါးပါးမှာ ပုဂံပြုစောထီးလက်ထက်ကပင် ရှိခဲ့ပြီးဖြစ်သည့်အတိုင်း နောက်မင်းများသည် ဆက်လက်၍ မင်းမြောက်တန်ဆာကို ငါးပါးထက်ပို၍ မထားကြဘဲ၊ ငါးပါးသာလျှင် နောက်ဆုံးဘုရင်ထိ အသိအမှတ်ပြုခဲ့ကြသည်ကို တွေ့ရလေသည်။

မိဖုရားတို့၏ အဝတ်တန်ဆာများ

ရွှေခြည်ထိုးလုပ်ငန်းတွင် အခက်အခဲဆုံးဟု ခေါ်လောက်သော အဝတ်တန်ဆာများမှာ မိဖုရားခေါင်ကြီးများနှင့်အလယ်နန်း၊ မြောက်နန်း၊ အနောက်နန်း၊ မိဖုရားတို့၏ အဝတ်တန်ဆာ ဒွါဒယာများ ဖြစ်၏။ လုပ်ငန်း၌ လက်ဝင်ရုံမျှမက၊ ထိုအဝတ်တန်ဆာများသည် တန်ဖိုးအားဖြင့်လည်း အလွန် ထိုက်တန်လှသဖြင့် နန်းတွင်းသူများ အမြဲမျှော်မှန်း စိတ်ကူး၍ တမ်းတရသော ဒွါဒယာတန်ဆာမျိုးဖြစ်၏။ အဂ္ဂမဟေသီမိဖုရားခေါင်ကြီးတို့ ဝတ်ဆင်သောတန်ဆာမှာ (မဟလ္လတာ) ဟု ခေါ်၏။

မဟလ္လတာဝတ်စုံမှာ ရတနာခုနစ်ပါးစုံလင်စွာ စီခြယ်သည့်ပြင် ကနုတ်ကြွ ပန်းနွယ်ပန်းခက်တို့ဖြင့် အဆစ်ကျကျ အချိုးလှလှ ချုပ်လုပ် စီမံထားခြင်းကြောင့် ကျက်သရေမင်္ဂလာ အဖြာဖြာ ရှိပေလိမ့်မည်။ ထိုတန်ဆာ

သည် ကုန်းဘောင်ခေတ်တွင်မှ ချဲ့ထွင်ပေါ်ပေါက်လာခြင်းတို့ကြောင့် အဆန်းအညွန့် ကွန့်ထားဟန်တူ၏။ အမြင့်မြတ်ဆုံးသော မိန်းမတဦး၏ အလှဂုဏ်၊ ဓနဂုဏ်၊ ပကာသနအဟုန်တို့ကို အစွမ်းကုန် ထုတ်ပြဘိသကဲ့သို့ ရှိ၏။ ထို့ကြောင့်ပင် မြန်မာစာဆိုပုဂ္ဂိုလ်ကြီးတို့သည်လည်း ထိုမဟလ္လတာတန်ဆာကို အသီးသီး ချီးကျူးကြကုန်၏။

ဦးတိုး၏ ရခိုင်ချီရတုတွင် “မျက် ဣန္ဒနီ၊ မြလုံးညီနှင့်၊ ရောင်စီစိုးရင့်၊ ကြိုက်မသင့်သည်၊ ပြည်ခြင်ကွမ်းပြင်၊ နေလုလင်ဝယ်၊ စိန်မသံခံ၊ မျက်ခြယ်ရံလျက်၊ တောင်ပံကြွကြွ၊ မြီးပွပွနှင့်၊ မန္တရသွင်၊ ဥဒေါင်းရွှင်သို့၊ မသင်ဟန်ယူ၊ ရွှေခြူသာလေး၊ သံပေးညှင်းညှင်း၊ နန်းချင်းကြူဆက်၊ ငြိမ်သက်လှမ်းခြေ၊ တင့်တယ်ထေ့တွင်၊ ကုဋေကိုးပြန်၊ ဘိုးထိုက်ရန်သည်၊ မဟလ္လတာ၊ မင်းဆက်ရာလည်း၊ ရောင်ဖြာလျှပ်စက်၊ မှောင်မရှက်သည်၊ ပြိုးပြက်ပြောင်နေခြည်တကား၊ ”ဟူ၍ စပ်ဆိုလေသည်။

မဟလ္လတာတန်ဆာကို ဘယ်ပုံဘယ်သို့ စီမံချုပ်လုပ်၍ တန်ဖိုးမည်မျှရှိကြောင်းကို စေ့စေ့ငုငု သိရှိအောင် ဖော်ပြထားသော လင်္ကာသွားတပုဒ်ကို ကျပင်းဘုန်းတော်ကြီး၏ တရားစာတွင် တွေ့မြင်ရပြန်သည်။ ထိုဘုရားစာတွင်(နန္ဒမင်းတရားကြီး)၌ “သင်္ကန်းအလှူရှင်၊ ဆင်ယင်ဝတ်ရန်၊ မဟလ္လတာ၊ ထိုတန်ဆာ၏၊ ခြင်းရာအစီရင်ကား၊ ရွှေစဉ်နိက္ခ၊ တထောင်မျှကို၊ အမအရင်းတည်ပြီးလျှင်၊ အထည်လုံးသက်သက်၊ ပိုးမဖက်ချည်မသန်း၊ ငွေနန်းချည်ချုပ်သီ သွယ်လိန်လျက်၊ ဝဇီရစိန်သုံးဆွဲနှစ်ကွမ်းစား၊ ပုလဲနှစ်ဆွဲတကွမ်းစား၊ သန္တာနှစ်ဆွဲတကွမ်းစား၊ များစွာအဖိုး၊ မျက်မျိုးကျောက်စုံ၊ စုဉ်စီခြယ်လျက်၊ အလယ်ချက်ထိပ်ဖျားတွင် ပတ္တမြားလက်စွပ်တဆူ၊ နားပန်း၊ ဒူးပန်း၊ ပခုံးစွန်း၊ ပေါင်၊ ခါးတထောင်ဖျားနှစ်ဖက်၊ အဆက်ဆက်တို့၌ အနတ္တ မြလက်စွပ်

တဖက်တစ်စုံ၊ ဆွဲသီချိတ်လျက်၊ အလယ်ထိပ်ခေါင်းဆောင်း၌၊ ဥဒေါင်းရုပ် ပေါ်ထွက်၍ တောင်ရိုး တောင်လက်၊ နှစ်ဖက် အခြေ၊ ဘော်ငွေ သာခွါ၊ လေ သာတောင်ပံ၊ နိဖလံရွှေနှစ်၊ ဇမ္ဗူရာဇ်အမြီး၊ နုတ်သီးသန္တာ၊ နီလာမျက်ဆန်၊ အလှံတွေးတွေး၊ လည်ရေးမြစိမ်း၊ ခပ်သိမ်းရတနာ၊ စီခြယ်မြှာသော၊ မင်္ဂလာဥဒေါင်းဂရုပ် ရတနာသည် ရိုးရိုးရွှေ၊ ဆင်မြန်းသောကာလ၌၊ ကြွ ဟန်-ကဟန်၊ ယောက်ယက်ဆန်၍၊ ခုန်ယုံမတတ် ရောင်စုံခတ်သဖြင့် လျောက်ပတ်စွာ ကျက်သရေရှိလေသည်။

အထက်ပါ ကျပင်းတရားစာ၌ ဖော်ပြရာတို့မှာ၊ မဟလ္လတာတန် ဆာကို ချုပ်လုပ်ရကြောင်း အဓိပ္ပါယ်ပေါ်လွင်ပြီး ဖြစ်သောကြောင့် ရှင်းပြ ဘို့ မလိုပြီ။ ထိုမဟလ္လတာ တန်ဆာထက်နိမ့်သော တန်ဆာများကို ရာထူး ဂုဏ်ထူး အဆင့်အတန်းအလျောက် နိမ့်၍ ချုပ်လုပ်ဝတ်ဆင်ကြရ၏။ ပုံပန်း မှာ မဟလ္လတာပုံ ခပ်ဆင်ဆင်ပင် ဖြစ်ချေသည်။ မဟလ္လတာထက်နိမ့် သော “ဂဏမတ္တက”တန်ဆာကို အလယ်နန်းမိဖုရားမှစ၍၊ အနောက်နန်း မြောက်နန်း မိဖုရားများအထိ ဝတ်ဆင်ရ၏။

ထိုတန်ဆာမှာ ဒုတိယအမှန်မြတ်ဆုံး တန်ဆာအမျိုးဖြစ်၍ ဆိုအပ် ခဲ့ပြီးသောဂုဏ်ထူးနှင့် ပြည့်စုံသော မိဖုရားများသာလျှင် ဝတ်ရုံနိုင်၏။ ပြု လုပ်စီမံပုံတို့ကို စာဆိုတော်ဦးတိုး၏ ရတုတွင်-

“ငှက်ကိန္နရီ၊ နတ်ပီပီလည်း၊ ရောင်ဂီဇာသတ်၊ သနပတ်နှင့်၊ နဝ ရတ်ခက်၊ ကြိုးချိတ်ဆက်သား၊ ဘလက်လနေ၊ အထွေထွေလျှင်၊ ပြာရွှေနီ နှမ်း၊ ရင်လှမ်းဆင့်ဆင့်၊ ဒုယင့်အပ၊ သွယ်ချတောင်ပံ၊ မြီးဆံသွန်းသွန်းခက် ရွှန်းတင့်မျိုး၊ ဆောက်လုံးထုံးသည်၊ ခါးကြိုးမြိတ်ပါ၊ ဒွါဒယာနှင့်ရတနာနန်း

ဝတ်၊ ဂဏမတ်ကို၊ လှနတ်နှောင်းမြင်၊ မယ်မပြင်ဟု၊ သဘင်ပွဲဆက်၊ မဆင်ရက်သည်၊ ကိုးမျက်ရောင်တွေ ရည်တကား။”

ဤသို့စပ်ဆိုထားရာ၊ ပြုလုပ်စီမံပုံများကို အလွယ်တကူ သိနိုင်ကြပေမည်။ ထိုဂဏမတ္တက တန်ဆာကဲ့သို့ အလားတူ၍ တန်ဖိုးနိမ့်ကျသော တန်ဆာများကိုမူကား အဆောင်ရ မိဖုရားငယ်များသို့ ဝတ်ဆင်စေ၏။ ထို့ထက် နိမ့်သောတန်ဆာများကို အစဉ်လိုက် ဝန်ကြီးဝန်ငယ်မှူးမတ်ငယ်တို့၏ ကတော်များကို ဝတ်ဆင်စေ၏။ အပြင်အဆင်မှာ အနည်းငယ်လျှော့၍ ပြင်ဆင်ရ၏။ တန်ဖိုးကိုလည်း လျှော့၍ထားရ၏။

ထိုကဲ့သို့ ရွှေခြည်ထိုး အဝတ်တန်ဆာများကို နန်းတွင်းပွဲသဘင် အဆောင်အယောင်များ၌ ဝတ်စားဆင်ယင်ကြရသောကြောင့်၊ ရွှေခြည်ထိုးလုပ်ငန်းမှာ ဘုရင့်လုပ်ငန်းတရပ်သာ ဖြစ်ချေသည်။ မင်းတုံးမင်းတရားလက်ထက်က ရွှေခြည်ထိုးလုပ်သား ရွှေကြယ်ခတ်လုပ်သားနှင့် ဂန္တန်ထိုး လုပ်သားများကို လခကြေးငွေ ပေးထား၏။ ရွှေခြည်ထိုးအမှုထမ်း ၂၀ ကို တဦးလျှင် စပါးတင်းရေ ၃၃၀ ရရှိ၏။ ထိုလုပ်သားများမှာ ရွှေတိုက်ဝန်၏ ဝန်စုအမှုထမ်းများဖြစ်၏။

ဂန္တန်ထိုးသူများမှာ အဖိုးတန်ကျောက်မျက်ရတနာတို့ကို လှပစွာ ဂန္တန်ထိုး၍ အဝတ်တွင် ထည့်သွင်း ထိုးချုပ်ရသဖြင့် ရွှေခြည်ထိုးခြင်းအလုပ်နှင့်မတူချေ။ များသောအားဖြင့် ပန်းတိမ်အလုပ်တတ်သူများဖြစ်၏။ ရွှေတိုက်ဝန်ကြီးလက်အောက်၌ အမှုထမ်း၍၊ လူပေါင်း ၁၀ ယောက်ရှိ၏။ လစာမှာ စပါး ၂၁၅ တင်းစီ ရရှိ၏။

ထို့နောက် ရွှေကြယ်ငွေကြယ်များကို လုံလောက်အောင် အမြဲခတ်
 ၍ပေးရသော ရွှေကြယ်ခတ် အလုပ်သားတို့မှာ အမှုထမ်း ၂၀ မျှရှိ၍၊ လစာ
 ငွေ စပါး ၂၂၀ တင်း ရရှိကြလေသည်။ ထိုမှတပါး ဘုရင့်အထည်အလိပ်
 အမျိုးမျိုးတို့ကို အမြဲမပြတ် ရာသီဥတုအလိုက် ချုပ်လုပ်ပေးနေရသော
 အလုပ်သမား လူသုံးစားရှိ၏။ ၎င်းတို့မှာ မြန်မာ၊ ရှမ်း၊ ကုလားတို့ဖြစ်ကြ
 ၏။ ထိုအလုပ်သမားများသည် အချုပ်တိုက်တော်တွင် ထာဝရ ချုပ်လုပ်
 နေကြရသဖြင့် လူပေါင်း ၃၈ မျှရှိ၏။ လစာငွေမှာ တလလျှင် ၁၁၄၀ မျှဖြစ်
 လေသည်။ ဤကား ရွှေခြည်ထိုးလုပ်ငန်းနှင့်ပတ်သက်၍ အကျဉ်းမျှ ဖော်ပြ
 လိုက်ခြင်းဖြစ်၏။

(၅)

မြန်မာယောက်ျားတို့၏ ဝတ်စားဆင်ယင်မှု

မြန်မာယောက်ျားတို့၏ ဝတ်စားဆင်ယင်ပုံကို ကျွန်ုပ်တို့ထောက်လှမ်းမိသမျှ မှတ်စုမှတ်ရာ အဖြာဖြာတို့နှင့်သက္က ရေးသားဖော်ပြလိုက်ပေသည်။ အမှန်ကို ဝန်ခံရသော် နှစ်ပရိစ္ဆေဒ ဝေးလွန်းလှသော ခေတ်ကာလက ဝတ်စားဆင်ယင်ကြပုံကို အတိအကျ ဖော်ပြနိုင်ရန်မှာ လွယ်ကူသောလုပ်ငန်းမဟုတ်ပါချေ။ သို့ဖြစ်သောကြောင့် သုတေသီပုဂ္ဂိုလ်တို့သည် ရှေးခေတ်ဟောင်းနှင့် ယခုခေတ်တလျှောက်ကို ဆက်စပ်၍ ဉာဏ်ဖြင့် ညှိနှိုင်းမြော်မြင်၍ ဆင်ခြင်သင့်ပေသည်။

ယောက်ျားတို့အဖို့ရာ၌ အောက်ပိုင်းအဝတ်၊ အထက်ပိုင်းအဝတ်နှင့် ဦးခေါင်းတန်ဆာ အစရှိသည်တို့ ပါဝင်လေသည်။ အဝတ်အစားများမှာ ဘုရင်နှင့်တကွ မင်းညီမင်းသား များကြီးမတ်ရာ သေနာပတိ စသည်တို့၏ ဝတ်စားဆင်ယင်ပုံ၊ စစ်သည်တော်တို့ ဝတ်စားဆင်ယင်ပုံနှင့်အပြင်အပူတောင်သူ လယ်လုပ် ကုန်သည် စသည်တို့၏ ဝတ်စား ဆင်ယင်ပုံများမှာ ကွဲပြားခြားနားသည်ကိုတွေ့ရ၏။

ပုဂံခေတ်ဟောင်းက သာမန်ယောက်ျား တောင်သူလယ်သမား အလုပ်သမားတို့ဝတ်စားဆင်ယင်လေ့ရှိသောအင်္ကျီကို ဖျင်ဟုခေါ်ကြောင်း ပုဂံကျောက်စာဟောင်းများနှင့် မှတ်စုဟောင်းများအရ သိရှိရ၏။ “ပေါရာဏကထာလင်္ကာသစ်”၌ “ဖျင်နှင့်သင်တိုင်း။ မှတ်ပိုင်းတုယင်။ အင်္ကျီပင်တည့်” ဟုဆိုသဖြင့်၊ ထိုခေတ်က အင်္ကျီကို-ဖျင်ဟူ၍ ၎င်း၊ သင်တိုင်းဟူ၍ ၎င်း၊ တုယင်ဟူ၍ ၎င်း၊ ခေါ်ဆိုကြကြောင်း သိရ၏။

ထိုမှတပါး ပုဂံစောလှဝန်းဘုရား ကျောက်စာတွင် “ပိတ်သောပု
 ချည်ဖျင် ၁ထည်။ လက်သမား-၃၊ ပိတ်သောလေပုချည်ခဆီး၃၀။ ပုရန်နှင့်
 ယောက်ပေသလေဖျင်၄၀ထည်”ဟူ၍ တွေ့ရှိရသဖြင့် ဖျင်မှာ အင်္ကျီဖြစ်၍ ခါး
 ဆီးမှာ ခါးဝတ်လုံချည်မျိုးပင် ဖြစ်မည်ဟု ယုံကြည်မိသည်။ ဖျင်အင်္ကျီနှင့် ခါး
 ဆီးများကို လက်သမား ပုရန်စသော အလုပ်သမားများအား ပေးရသည်ဟု
 ဆိုသဖြင့် ဆင်းရဲသား အဝတ်အစားမျိုး ဖြစ်မည်ဟု ယူဆသင့်လေသည်။
 ဖျင်ဟုခေါ်သော အင်္ကျီမှာလည်း “ပုချည်ဖျင်”ဟုဆိုထားသဖြင့် ပုချည်မှာ၊
 ပင်နီထည်ကဲ့သို့၎င်း၊ သို့မဟုတ် ပိတ်အထူစားကဲ့သို့၎င်း ဖြစ်မည်ဟု ယူဆ ရ
 လေသည်။ အင်္ကျီပုံပန်းသဏ္ဍာန်မှာ သင်တိုင်းကဲ့သို့ ခေါင်းစွပ်အင်္ကျီမျိုး
 ဟု ယူဆမိသည်။

ပုဂံခေတ်က ဖျင်ဟုခေါ်သောအင်္ကျီကို ဆင်းရဲသားနှင့်တကွ မင်း
 မှူးမတ်တို့ ဝတ်ဆင်ကြသည်ဟု ယူဆရသည်မှာ တရုတ်ပြေးမင်းဟုခေါ်
 သော မင်းခွေးချေးသည် တရုတ်တို့ လိုက်သဖြင့် အောက်ပြည်ဘက်သို့စုံဆင်း
 ခဲ့ရာ အစားကျူးသူ ဖြစ်သည့်အတိုင်း ဟင်းခွက် ၃၀၁ ပြည့်အောင် မစား
 သောက်ရသဖြင့် ဖျင်လက်ကာ၍ ငိုသည်ဟုရာဇဝင်၌ တွေ့ရှိရ၏ ။

ထိုမှတပါး ပုဂံခေတ်က ရာဇသင်္ကြံအမတ်ကြီးသည် သီဟသူမင်း
 သား ကြွလာစဉ်တွင် ဖျင်လက်ကို မသိမ်းမိသဖြင့် ကွမ်းသွေးနှင့်ထွေးခံရ
 ကြောင်း သိရှိ၏ ။ ထိုခေတ် ထိုအချိန်က ယက်ကန်းပညာ ထွန်းကားမှု မရှိ
 သေးသဖြင့် မင်းနှင့်ဆင်းရဲသား တန်းတူပင် ထိုအဝတ်မျိုးကို ဝတ်ဆင်ကြရ
 သည်ဟုလည်း ယူဆနိုင်လေသည်။

အပေါ်ဝတ်မှာ ဖျင်ဟုခေါ်သောအင်္ကျီကို ဘုရင်နှင့်အမှုတော်ထမ်း
 များအတွက် လက်ကျယ် ခါးရှည် အထည်မျိုးဖြစ်မည်ဟု ထင်မိ၏ ။ ဆင်းရဲ

သားတို့အဖို့မှာကား ကရင်သင်တိုင်းကဲ့သို့ ဖြစ်ပေလိမ့်မည်။ အထူးသဖြင့် ဆင်းရဲသား တောင်သူလုပ်သားတို့မှာ ဖျင်ဟုခေါ်သော သင်တိုင်းကို အခါ ခပ်သိမ်း ဝတ်ဆင်ခြင်း မပြုကြဘဲ၊ ပခုံးတင်တဘက်ဖြစ်သော “ဘုံပတီး”ကို သာ ပခုံးထက်မှာတင်လျက် သွားလာလုပ်ကိုင်ကြသည်ဟု ယူဆဘွယ် ဖြစ် ချေသည်။ ပေါရာဏကထာတွင် “ဘုံပတီး”ဟူသည်မှာ အပေါ်တင်ပုဆိုးဟု ဆို၏ ။

ပုဂံခေတ်က ဘုံပတီးမှာ ဆင်းရဲသားသုံးကဲ့သို့ ဆိုရငြားသော်လည်း မင်းစိုးရာဇာတို့၌လည်း သုံးစွဲကြသည်ဟုပင် ယူဆမိသည်။ အင်းဝခေတ်သို့ ရောက်ရှိလာသောအခါ ဘုံပတီးမှာ အတော်ပင် ဂုဏ်ရှိသော ပခုံးတင်တန် ဆာ ဖြစ်လာသည်ကို တွေ့ရှိရသည်။ သက္ကရာဇ် ၉၄၀ ခုနှစ်တွင် ရှင်အဂ္ဂ သမာဓိရေးသားသော ဘုံခန်းပျို့တွင် “ပြေပြစ်ချောမော၊ ရောင်ကျော ဘိတ်ဘိတ်၊ သပိတ်ကရား၊ ယမားဆောင်းထီး၊ ဘုံပတီးနှင့်၊ အုံးကြီး ပြောက် ထိုး၊ ကတိုး ထုံကာ၊ ကမ္မလာက”ဟူ၍စပ်ဆိုထားသဖြင့် ရဟန်းသုံး ဒုက္ခ၌ ပခုံးတင် သင်္ကန်းကိုလည်း ဘုံပတီးဟုခေါ်ကြောင်း သိရပြန်သည်။

ပေါရာဏကထာ လင်္ကာသစ်တွင်မူကား “ဘုံပတီးမူ ခင်းနှီးပိတ်ပါး” ဟူ၍ဆိုသဖြင့် အခင်းပိတ်ချေဟု သဘောပေါက်လေသည်။ ဘုံပတီးကို ပင်“ပတီး”ဟု ခေါ်ဝေါ်သေးကြောင်း နတ်ရှင်နောင်ရတု၌ “ဖြူဆွတ်ခင်း နှီး။ ပတီးပိတ်ပါး။ ကိုယ်နှင့်ခြားလျက်”ဟု ပါရှိလေသည်။ တွင်းသင်းမင်း ကြီးရေး“ဇနကပျို့”တွင် “မင်းသုံးကေရာဇ်ဖြစ်တော်မူပြီး ရထားစီး၍၊ ပတီး ဖြူလှုပ်၊ပေါ်ထပ်တင်လွှာ၊ ဆင်ဝတ်ကာနှင့်”ဟုတွေ့ရှိရသောကြောင့် အင်းဝ ခေတ်တွင် ဘုရင်များအသုံးပြုသော ပခုံးသိုင်းတဘက်တမျိုးဟု ယူဆမိလေ သည်။

ဖျင်ဟူသော အင်္ကျီမျိုးမှတစ်ပါး “သိုရင်း” ဟူသောအင်္ကျီကို မင်း မှူးမတ်အရာရှိများ ပုဂံခေတ်က ဝတ်ဆင်ကြသည်ဟု ယူဆမိ၏။ ပုပ္ပါးနတ်တောင်ဘွဲ့လင်္ကာ၌၊ “သိုးကလေ” ဟု အစချီ သုံးစွဲမှတ်သားထားသည်ကို ထောက်၍ နန်းတွင်းသိုး တန်ဆာတမျိုး ဖြစ်မည်ဟု ယူဆရလေသည်။ အထူးသဖြင့် နတ်ချင်းနတ်သံများတွင် ထည့်သွင်း စပ်ဆိုခဲ့ကြသည်ကို တွေ့ရ၏။ ဤနေရာ၌ “သိုးရင်း” ဟု အချို့စာများတွင် ရေးသားကြသော်လည်း အချို့စာများတွင် “သိုးယင်း” ဟုတွေ့ရှိရသည်။ သိုးကို ဦးထုပ်ဟူ၍၎င်း၊ ခမောက်ဟူ၍၎င်း၊ ခေါ်စမှတ်ပြုကြောင်းကိုလည်း အချို့မှတ်တမ်းများ၌ တွေ့ရသည်။

၁၁၇၁ ခုနှစ် တပေါင်းလပြည့်ကျော် ၈ ရက်နေ့ နာခံပြောကြီးမှူး ရာဇနော်ရထာအား အမိန့်တော်ပြန်စေရန် လွှဲအပ်သောအမိန့်စာတွင် “ရွှေမြို့တော်စောင့် နတ်ဘီလူး ၄ နှင့် ပုပ္ပါးနတ်မောင်နှမကို နှစ်စဉ်တင်မြှဲတိုင်း တင်စေ။ နတ်ကန္ဓားပွဲမှစ၍ ပွဲသဘင် စည်ပင်သာယာအောင် ခံစေ။ ပြည်သူပြည်သားတို့ကိုလည်း နှိုးဆော်၍ တတ်ကုန်သမျှ တင်ကြား ပသစေ။

“နတ်မောင်နှမကို တင်ရန် တကျွန်းဆေးရေး ပုဆိုး။ တကျွန်းထဘီ။ မာသရဘက်အင်္ကျီ၁၊ သိုးယင်း ၁၊ ခေါင်းပေါင်း ၁၊ ခေါင်းတင် ၁၊ လည်ရောက် ၂၊ ရွှေတန်းဆောင်း ၂၊ ငွေတန်းဆောင်း ၂၊ ရွှေပန်းခိုင် ၂၊ ရွှေဆိုင် ၁ ၊ သနားတော်မူသည်။ နတ်အဝတ်တန်ဆာ နတ်ကန္ဓား ပသရန်များကို စာရင်းနှင့် သေချာအောင် ကျီဝန်ကို အပ်၍တင်စေ”

နောက်ပိုင်းခေတ်တွင် “သိုးယင်း” ဟူ၍သာလျှင် ရေးသားပြောဆိုလေ့ရှိကြသည်ကို တွေ့ရ၏။ မင်းခမ်းမင်းနားတို့၌ အရာရှိယောက်ျား မိန်းမများဝတ်ရသော အင်္ကျီမျိုးကို သိုးယင်းဟုခေါ်သည်။ မန္တလေးခေတ် မင်း

တုန်းမင်းနှင့်သီပေါမင်းများခေတ်၌ သိုယင်း အင်္ကျီ ၃ မျိုးရှိကြောင်း သိရ၏။ (၁) အင်္ကျီအနားမှာ ဇာ-စသောလှပသော အနားပတ်များမပါသော သိုးယင်းရိုးရိုး၊ (၂) ဇာတပ်သောသိုယင်းမျိုး၊ (၃) ဇာတပ်ကြယ်ပေါက် သိုးယင်းမျိုးဟူ၍လေသည်။ အင်္ကျီချုပ်သော အထည်စမှာ ပုဇွန်ထုပ်ခေါင်းပေါင်းစ အထည်ကို၎င်း၊ မာသရဘက် ခေါင်းပေါင်းစပိတ်ကို၎င်း၊ ချုပ်ရသည်။ လက်ဖျားနှင့်တကွ ကိုယ်ထည်ပွပွချုပ်ရသည်ဟုမှတ်တမ်းဟောင်းများ၌တွေ့ရ၏။

နတ်ဝတ်သော သိုယင်းအင်္ကျီမှာ၊ မင်းညီမင်းသားများ ဝတ်သော သိုယင်းကဲ့သို့ ဒူးဖုံးရိုးမျှသာ မဟုတ်၊ ဖနောင့်ထိအောင် ရှည်လျားသည်ဟု ဆိုသည်ကို မဟာဂီရိ နတ်သံဃူဟောင်းတွင် “ယပ်ဝန်းကိုင်ကာ၊ အင်္ကျီဇာရှက်၊ ခါသာညက်သည်၊ အလက်ဖွာကို၊ ပယ်ညာနောက်က၊ ယဉ်လမ်းဖြောင့်အောင်၊ ဖနောင့်ကျလို့”ဟု စပ်ဆိုထားသည်ကို တွေ့ရ၏။ ဇာရှည်ဆိုသည်မှာ ဇာတပ်သည်ကို ဆိုလို၏။ အင်္ကျီအဖျားအနားများ၌ တလက်မခွဲခန့် ငွေလျက်ပြားတရစ်၊ တလက်မ၏ ၄ ပုံ ၁ ပုံခန့်ရှိသော ငွေတံပူပြား တရစ်ဆစ်၍ သတ်ရကြောင်း ဆိုလေသည်။

သိုယင်းအင်္ကျီမှာ နန်းတွင်းသူ နန်းတွင်းသားများ၏ အဝတ်တန်ဆာများသာဖြစ်၏။ ပုဂံခေတ်မှ အင်းဝခေတ် ကုန်းဘောင်ခေတ်များတွင် ဆင်းရဲသားများသည် အင်္ကျီ ခေါင်းပေါင်း စသည်တို့ကို ဝတ်ဆင်ကြပြီဟုသိရလေသည်။ မိန်းမတို့အဖို့၌လည်း သပ်ယပ်လှပသော အင်္ကျီများကို ဝတ်ဆင်ကြပြီဟုယုံကြည်မိသည်။ သက္ကရာဇ် ၈၄၅ ခုနှစ် အဝမင်းခေါင် လက်ထက်က ရှင်မဟာရဋ္ဌသာရရေးသော “တောင့်တဲတုန့် ရတုပိဒ်စုံ” တွင် “ရွှေချည်ရေးသို့ ပျံမွှေး ရွှေအင်္ကျီ၊ ရွှေထဘီနှင့်၊ မြစီရွှေနားချောင်း၊ နွဲ့နွဲ့နောင်း

လျက်”ဟု တွေ့ရှိရသည်။ ထိုမှတစ်ပါး ဝန်ကြီးပဒေသရာဇာရေး လယ်ထွန်ဘွဲ့
 တျာချင်း၌ “ဝသန်ကာလ မိုးကျတည့်လျှင်၊ ပျော်ပျော်ပါးပါး၊ မယားနှင့်ဆွေ
 ငယ်လင်၊ လက်တွဲငယ်ခြေငင်၊ ကိုယ်တွင်အဝတ်၊ ပုဆိုးအင်္ကျီ စုတ်ပဲ့ပြီ။ ချည်
 နီဗောင်း တွတ်တွတ်ကယ်နှင့်လေး”ဟူ၍ စပ်ဆိုထားသည်။ ထို့ပြင် ကဝိ
 လက္ခဏာသတ်ပုံတွင် “အင်္ကျီရင်ဖုံး။ ကိုယ်ဝန်ဖုံး။ ပိတုန်းပိတ်နှယ်ရန်း”
 ဟူ၍ တွေ့ရှိရ၏။

ထိုစဉ်က ဆင်းရဲသားတို့ဝတ်သော ခါသာပိတ်၊ ကရတ်ပိတ်တို့ကို
 ရင်ဖုံးချုပ်လုပ် ဝတ်ဆင်ကြသည်မှာ၊ တရုတ်အင်္ကျီများကို အတုယူ၍ ၎င်း
 ပုံစံနှင့်ဆင်တူ ချပ်ရပ်စွာ မြန်မာဆန်ဆန် ပြုပြင်ဝတ်ဆင်ကြ၍၊ ရင်စေ့
 အင်္ကျီများကိုလည်း ထိုနည်းတူစွာ အဆိုပါပိတ်တို့ကို ချက်လုပ်ဝတ်ဆင်ကြ
 သည်ဟုသိရ၏။ တရုတ်ရင်စေ့အင်္ကျီမှာ ကြယ်သီး ၁၀ လုံး ၁၂ လုံး တပ်ထား
 သော်လည်း၊ မြန်မာအင်္ကျီမှာ၊ ငါးလုံးသာလျှင် တပ်ကြ၏။ ဆင်းရဲသားများ
 ဝတ်ဆင်ပုံကို ကဝိလက္ခဏာသတ်ပုံတွင် “ခါသာကရတ်၊ သက္ကလတ်၊ ညစ်ပတ်
 လဲ အောင်ဆင်”ဟူ၍၎င်း “ပုဆိုးပုံကတ်၊ ပိတ်ကျည်းခတ်၊ ကရတ်ခါသာ
 ဖျင်” ဟူ၍၎င်း တွေ့ရှိရလေသည်။

မြန်မာယောက်ျားတို့ ဝတ်ဆင်ကြသော အဝတ်တန်ဆာများကို ခွဲ
 ခြား သိအပ်သဖြင့် ဘုရင်မှူးမတ် စသည်တို့၏ ဝတ်စုံများကိုလည်း ချန်လှပ်
 ထားရန် မသင့်ချေ။ မြန်မာဘုရင်များသည် ကျမ်းဂန်ထွက်ညွှန်းချက်များ
 နှင့်ရိုးရာမပျက် ဝတ်စားဆင်ယင်လေ့ရှိကြမြဲ ဖြစ်သည့်အတိုင်း ဝတ်ဆင်ကြ
 ၏။ ရာဇာဘိသေကခံပဲ့ကြီးများ၌ ဝတ်ဆင်သောအဝတ်တန်ဆာများမှာ၊
 ရွှေခြည်ထိုး ဂုဏ္ဍာန်ထိုး အဖိုးထိုက်ကျောက်မျက်ရတနာစီ အဝတ်များဖြစ်
 ၏။ ထိုမှတစ်ပါး လူပရိသတ်တို့နှင့် နှုတ်ဆက်ကန်တော့ခံရာဝယ် ဝတ်ဆင်ရပုံ

တမျိုး၊ တရားစီရင်ရာ၊ စစ်ထွက်ရာ၊ သာမန်အနားယူစဉ်အခါ စသည့်အချိန် တို့၌ နေရာဌာနကို လိုက်၍ ဝတ်ဆင်ရလေသည်။ ဘုရင်နှင့်မင်းညီမင်းသား တို့၏ အဝတ်တန်ဆာများမှာ အကျဉ်းအားဖြင့် အောက်ပါအတိုင်း ဖြစ်လေ သည်။

မကိုဋ်-မင်းခမ်းမင်းနားပွဲတော်ကြီးများတွင် ဝတ်ဆင်သောမကိုဋ် မှာ ဦးခေါင်း၌ ဆောင်းရသော တန်ဆာဖြစ်၏။ စေတီပုံကဲ့သို့ ရတနာမျိုးစုံ ခြယ်လှယ်ထားသဖြင့် လွန်စွာတင့်တယ်သည်။ ယခုအခါ လူတိုင်းလိုပင် တွေ့ မြင်သိရှိကြပေလိမ့်မည်။ ထိုမကိုဋ်အောက် နဖူးပြင်တွင် တပ်ဆင်သော သင်း ကျစ်မှာ ရတနာအမျိုးမျိုးနှင့်လှူနွှာန်ထိုး၍ ကြယ်ပေါက်များဖြင့် ပြုလုပ်ထား ၏။ ရှေးအခါက ၎င်းသင်းကျစ်ကို “ကဉ္စနမာလာ” ဟု ခေါ်ကြ၏။ စကြာမင်း တို့၌ မဟာပုရိသတို့၏ ဥက္ကံသလက္ခဏာ လှပသော ပကတိနဖူးပြင်ကို အစွဲပြု ၍ ရွှေငွေတို့ဖြင့် ပြုပြင်အပ်သော တန်ဆာဖြစ်သည်ဟု စာဟောင်း၌ဆိုလေ သည်။

မကိုဋ်မှာ သင်းကျစ်၏ အထက်သို့ အခွေလိုက် ကိုးဆင့် ပြု၍အကြီး အငယ် အစဉ်အတိုင်း စေတီသဏ္ဍာန် တက်၍သွား၏။ ထိုအခွေကိုးခုတွင် စိန်တောင်ဟုခေါ်သော အချွန်ကလေးများ ထောင်လျက်ရှိ၏။ ထိပ်ဆုံး တွင် သရဖူမတပ်၊ ပန်းခက်တပ်ဆင်ထား၏။ ယခုအခါ ဒေါင်းရုပ်တပ်ဆင် ကြသည်ကို တွေ့ရသည်။ စည်းပုံမှာ အပြင်ရွှေသား အတွင်းကား ကတ္တီပါ အနီခံရ၏။

ဘုရင်တို့၏ မကိုဋ်ကို “မကိုဋ်သရဖူ” ဟုခေါ်ကြသော်လည်း “ သရ ဖူ” မှ အထွဋ်ကိုသာဆိုသည်။ အဘိဓာန်မှာ မကုဋ်သဒ္ဒါ။ ကိရိသဒ္ဒါပရိယာယ် နှစ်ပါးသာပြသည်၊ အထွဋ်တပ်ဆင်မှသာ သရဖူဟုခေါ်လေသည်။

နားပန်-မကိုဋ်၏ နောက် နားရွက်နှစ်ဖက်နောက်ကွယ်မှ လက်ဝဲ၊ လက်ျာ နားပန် သို့မဟုတ် “နဂင်း” ဟုလည်းခေါ်ကြ၏။ နားပန်မှာ ကျောက် မျက်ရတနာများ ခြယ်ထားသော ပန်းနွယ်ပုံသဏ္ဍာန်ဖြစ်၏။ အချို့ လောကီ ကျမ်းများ၌ နားပန်သည် မကိုဋ်၌ မဆင်ရ။ စည်းပုံ၌သာလျှင် ဆင်ယင်ရ သည်ဟု ဆိုလေသည်။

ဗောင်း-ဗောင်းဆိုသည်မှာ ဘုရင်နှင့်မင်းညီမင်းသားများဦးခေါင်း ထက်၌ ဆင်အပ်သောတန်ဆာ သို့မဟုတ် အဝတ်ကို ဆို၏။ အချို့မှတ်တမ်း များ၌ ဗောင်းသည် အသင့်ဆောင်းရန် ရတနာစီခြယ်သားသည်ဟုတွေ့ရ ၏။ အချို့စာဟောင်းများ၌ကား ဗောင်းဆိုသည်မှာ ခေါင်းပေါင်းဖြူကို ဆို လိုသည်ဟု တွေ့ရလေသည်။ ဦးဗောင်း ဦးရစ်ဟူ၍လည်း တွေ့ရ၏။ အင်းဝ မြို့ မင်းကြီးစွာစော်ကဲ လက်ထက်က ရခိုင်ကို သိမ်းပိုက်ပြီးလျှင် စောမွန်ကြီး ကို အုပ်ချုပ်ရေးမှူး ခန့်ထားခဲ့စဉ်၊ စောမွန်ကြီး ဆက်သလိုက်သော ရခိုင် နန်းကျယ် ပေါင်းသော “ကျည်းဦးဗောင်း”ခေါ် အသင့်ပေါင်းပြီး ဦးရစ် ခေါင်းပေါင်းကို မင်းကြီးစွာစော်ကဲ ရရှိပြီးနောက်၊ အမတ်ပညာယိုကြီး မင်း ရာဇာလျှောက်ထားချက်ကြောင့်၊ ထိုဦးဗောင်းကို အသုံးမပြုဘဲ အလားတူ ဦးဗောင်းတခုကို ရတနာအမျိုးမျိုး ခြယ်လှယ်၍ သုံးစွဲသည်ဟု လာရှီသဖြင့် ဦးဗောင်းမှာ ထိုအချိန်ကစ၍ ပေါ်သည်ဟု အချို့မှတ်တမ်းများ၌ ဖော်ပြကြ လေသည်။

မင်းမှူးမတ်တို့ ဆင်ယင်သော ဗောင်းမှာ “ဗောင်းစလွယ်အပ်၊ စွဲ ရွှေယပ်နှင့်” ဟူသကဲ့သို့ ခေါင်းပေါင်းဖြူ ပေါင်း၍ ရာထူးအလိုက် စလွယ် တပ်ဆင်ပြီးလျှင် ယပ်ရိုးရှည်ကို ကိုင်လျက် လွှတ်ရိုးစသည်တို့ကို တက်ကြရ ကြောင်း မှတ်တမ်းဟောင်းများ၌ ဆိုသည်။ ရွှေယပ်ဆိုသည်မှာ နှလုံးရည်

ဖြင့် အမှုထမ်းရသော အရာရှိများ ကိုင်ဆောင်သော ရိုးရိုးယပ်ရှည်တပ်ထားသော ထမ်းရွက်ယပ်အရိုးနီကို ဆိုလိုသည်။

ခေါင်းပေါင်းဖြူ ပေါင်းရသော အစဉ်အလာတရပ်မှာ ပုဂံခေတ်က မရှိ၊ အင်းဝခေတ်လောက်မှစ၍ ပေါ်ပေါက်လာသည်ဟု ယူဆမိသည်။ ခေါင်းပေါင်းဖြူ ဖော့လုံးပေါင်းရသည်မှာ စိတ်၏ ဖြူစင်သန့်ရှင်းကြောင်း အထိမ်းအမှတ်ဖြစ်၍ ယပ်တောင်ကား တိုင်းနိုင်ငံကို အေးချမ်းသာယာစေသော နိမိတ်လက္ခဏာဟုဆိုလေသည်။ ပုဝါဖြူကို ရာထူးအလိုက် တစထောင် နှစ်စထောင် ပြုလုပ်ဆင်ယင်လေ့ရှိသည်။ ပုဝါဟူသည်မှာ ပါဠိဘာသာပျက်ဖြစ်သော ပါဝါရ-မှ ပုဝါဖြစ်လာသည်ဟုယူဆကြသည်။ စုလျားအဝတ်ကဲ့သို့ ဆွတ်ဆွတ်ဖြူ၍ ဇလပ်ပန်းကဲ့သို့ရှိသည်ဟု ရှင်မဟာရဋ္ဌသာရ၏ ဘူရိဒတ်ဇာတ်ပေါင်းပျို့တွင် “ကပ္ပရုက္ခာ၊ ပဒေသာမှ၊ လွယ်ကာဆွတ်ချ-ပါဝါရဟု၊ ဆွဆွဖြူထွား၊ ဝတ်စုလျားလည်း၊ ထူးခြားသနစ်၊ မြော်တွေးသစ်သော်၊ စင်စစ်သဘော၊ စလပ်လောဟု၊ တွေးတောမှားအောင်၊ ဝင်းဝင်းပြောင်လျက်၊ ဖြူရောင် ဖွေးဖွေး၊ လျှပ်နှင့်ပြေး၏” ဟူ၍စပ်ဆိုထားလေသည်။

ခေါင်းပေါင်းဖြူနှင့်ပတ်သက်၍ ပင်းယဝါးစီးရှင်လက်ထက်က “စိုင့်ကျော်” ခေါ်သော ဘုရင့်မြင်းတော်အကြောင်းကို ဘုရင်ကိုယ်တိုင် ချီးကျူးတော်မူပုံမှာ “ငါ့မြင်းစိုင့်ကျော်သည် ပြောင်းတောဝယ် ဗောင်းထုပ်နှင့် နှင်လေသော် မြင်သောသူတို့သည် ဥဗျိုင်းယုံသကဲ့သို့ ထင်ကုန်၏” ဟု ဆိုလေသဖြင့် ခေါင်းပေါင်းဖြူ၏ အကြောင်းကို သိရလေသည်။ ရပ်ရွာနေ ဆင်းရဲသားတို့မှာ ပုဝါနီ၊ ပုဝါပြာတို့ကို ခေါင်းပေါင်းနီ-ပြာစသည်ဖြင့် ခေါ်ဝေါ်သုံးစွဲလေ့ရှိကြ၏။ အင်းဝခေတ် အိုင်ချင်းတပုဒ်တွင် ယက်ကန်းသည်မိန်းမပျိုက သူ့ရည်းစားသို့ ရက်ပေးသော ပုဝါအကြောင်းကို စပ်ဆိုထားရာ၌-“ပုဝါ

ရက်သစ်၊ မယ်ကပေးတဲ့ ပိုးသေးမဲပါ။ ခေါင်းပေါင်းပြာကို လည်မှာရစ်လို့” ဟူ၍ ၎င်း၊ ဝန်ကြီးပဒေသာရာဇာ၏ လယ်သမားဘွဲ့ကျာချင်းတို့မှာ၊ “ပုဆိုး အင်္ကျီ စုတ်ပုံပြီ ချည်နီတုတ်တုတ်ကယ်နှင့်လေး” ဟု စပ်ဆိုထားလေသည်။

ခေါင်းပေါင်းဖြူမှတပါး၊ ဝန်ကြီးမှူးကြီးများမှာ မှော်ပွင့်၊ တမာ ရွက်ထောင်၊ ဘွဲ့သင်းကျစ်တပ်စသော ဖဲဗောင်းရွှေသားကတ္တီပါဗောင်းရွှေ သားများလည်း ထားရှိရ၏။ ထိုဗောင်းများကား နေ့စဉ် အသုံးမပြုရ။ အချိန်အခါ အလိုက်သာလျှင် ဝတ်ဆင်ရ၏။ ဗောင်းမှာ ဘုရင်တို့အဖို့သာ လျှင်မဟုတ်၊ မင်းပျိုမင်းလွင်တို့အတွက်လည်း စီစဉ်ပြုလုပ်လေ့ရှိကြောင်း၊ စိန္တကျော်သူ၏ ရတုတွင် “မင်းပျိုပီပီ-ရွက်ချီနောက်ချပ်၊ ပန်းထပ်မြင့်က- ချည်ကျွန်မခေါင်း၊ ဆင်ရန်ဗောင်းကို၊ ယဉ်ကြောင်းခေါက်လုပ်၊ ပန်ဘို့အုပ် ဝယ်၊ အထုပ်ဆယ်ဆင့်၊ မယ်ထားနှင့်၏” ဟုဆိုသဖြင့် သိရ၏။ ထိုပြင် ကဝိ လက္ခဏာသတ်ပုံတွင် “ရမထိပိတ်အုပ်၊ နေနှင့်ပေါင်းထုပ်၊ ကုပ်၍မတူနဲ့ နိုင်၊” ဟုလာရှိသဖြင့် ဗောင်းထုပ်ဝတ်ဆင်ကြကြောင်း ထင်ရှားလေသည်။

မြန်မာဘုရင်တို့၏ နန်းတော်များ၌ နန်းမနန်းဦးနှင့်တည့်တည့်၌ ဗောင်းတော်ဆောင်ကို သီးခြားထားရှိပြီးလျှင် သရဖူတော်၊ မကိုဋ်တော်၊ ပတ္တမြားဗောင်းတော်၊ နဝရတ်ဗောင်းတော်၊ ရွှေသားဗောင်းတော်၊ ငွေသား ဗောင်းတော်များကို အမြဲပြင်ဆင်လျက်ထားလေ့ရှိကြ၏။ ထိုအချိန်လောက် မှအစပြု၍ မြန်မာလူမျိုးတို့သည် ဦးဗောင်း(ခေါင်းပေါင်း)ကို အထူးသဖြင့် အမြတ်တနိုး လေးစားစွာ အိမ်များ၌ ထားသိကြပြီးလျှင် ပွဲသဘင်စသော ပရိတ်သတ်စုဝေးရာဌာနများ၌ ဝတ်ဆင်လေ့ရှိကြသည်။ ယခုခေတ်အထိပင် ဖြစ်ချေသည်။

အမရပူရခေတ်မင်းသားများ ဝတ်ဆင်လေ့ရှိသော သဘင်တန်ဆာ များအနက်၊ သျှောင်ထုံး၊ နားထွင်းမင်္ဂလာပွဲကြီးများ၌ အောက်ပါအတိုင်း ဝတ်ဆင်ကြရ၏။

(အင်္ကျီ)မာသရဘက်အင်္ကျီကြီး။ လက်ဖျားဒုယင်ပါအထည်ရွှေပွင့် ထိုး၊ ပိုးရည်တောင် ဇာခြယ်၊ လက်ရင်းလက်ဖျား အနားချုပ်ရိုးရွှေဇာကွပ်။

၎င်းအထည် ပိုးရည်တောင်ဇာခြယ်၊ ကြယ်ကြဲ၊ လက်ရင်း လက်ဖျား အနားချုပ်ရိုး ရွှေဇာကွပ်၊

ပိတ်အင်္ကျီ လက်ကြပ်အထည်၊ ရွှေပွင့်ထိုး၊ ကြယ်စီ၊ လက်ရင်းလက် ဖျား၊ အနားချုပ်ရိုးရွှေဇာကွပ်။

(ပုဆိုး)ဖဲစိမ်း၊ ဖဲပြာ၊ ဖဲဝါ၊ ဖဲနီ၊ ရွှေပုဇွန်ဆီ၊ ငွေပုဇွန်ဆီတို့ကို စပ်၍ချုပ်ရသော ငွေပုဇွန်ဆီခြယ်ကိုက်စပ်ပုဆိုး၊ ပန်းလက်ချိတ် ရွှေကြိုးလိုက်ပု ဆိုး၊ တကျွန်းရွှေရေးစက်အနားပါပုဆိုး၊ ပုဇွန်ဆီအစိမ်း၊ အပြာ၊ အဝါ၊ အနီ ကိုက်စပ်ချုပ်ရိုး ရွှေလျက်ပြားကွပ် ပုဆိုး၊ ဖဲဖြူရွှေရေးစက်အနားပါပုဆိုး။

(ခေါင်းပေါင်း) ရွှေလောက်လေးကန့်ရွှေပွင့်ထိုး ကြယ်စီခေါင်း ပေါင်း။

ရွှေနာဂထာထိုး ပိုးရည်ထောင်၊ ဇာခြည်၊ ကြယ်ကြဲ ခေါင်းပေါင်း၊ ရှုံကွန်ခြာ နဂထာထိုး ခေါင်းပေါင်း။

ရှုံကွန်ခြာ နဂထာပွင့်ထိုး ပိုးရည်တောင် ဇာခြယ် ကြယ်ကြဲခေါင်း ပေါင်းဟူ၍ မှတ်တမ်းများ၌ တွေ့ရှိရ၏။

ဆင်းရဲသားတို့အတွက်မှာ ခါးဆီးကို ပုဂံခေတ်က ဝတ်ဆင်ခဲ့ကြ၍ နောက်ခေတ်များတွင် ပုဆိုးများကို ဝတ်ဆင်ကြကြောင်း စာဟောင်းများ၌ တွေ့ရှိရ၏။ ဘုရင်တို့ ပုဆိုးများမှာ များသောအားဖြင့် ဖဲ-ပိုးစသည်တို့ကို ချုပ်လုပ်လေ့ရှိသော်လည်း၊ ဆင်းရဲသားတို့အဖို့မှာ ချည်ပုဆိုးကိုသာလျှင် ဝတ်ဆင်ကြလေသည်။ ထို့ကြောင့် “ရှင်ဘုရင် ပုဆိုး ပိုးချည်” ဟုဆိုစကားရှိ ခဲ့ဘူးလေသည်။ ထိုမှတစ်ပါး မင်းထင်သက်ရှည်ဘွဲ့ခံ စာဆိုတော်ဦးမင်း ဆိုသော ချည်ပုဆိုးဘွဲ့ လေးဆစ်တွင် “ဂေါယာထိမ်၊ ဖန်နတ်ဝင်တော်ချိန်မှ၊ ရွှေအိမ်သူ ရစ်တန် ပေးတယ်၊ ချေးနှင့် မရော” ဟုစပ်ဆိုလေသည်။

ချည်ပုဆိုးမှာ ဆင်းရဲသားတို့အဖို့သာမဟုတ်၊ မင်းမဟာဂီရိနတ် အတွက်ပင် ချည်ထည်ကိုသာ ပုဆိုးရက်လုပ်ကြောင်းကို ဝန်ကြီးပဒေသ ရာဇာရေး ၃၇ မင်းနတ်ချင်းတွင် “နွဲ့ခေါင်ငယ် ကြော့ရွှန်း၊ ဆင်ပုဆိုးမှာ၊ ပိုးမဖက်သည့်၊ စက်တကျွန်းနှင့် ယပ်ဝန်းကိုင်ကာ၊ အင်္ကျီဇာရှက်” ဟူ၍ စပ်ဆိုသားသဖြင့် ပိုးမဟုတ်သော ချည်ထည်ပိတ်ကို လောတဘက်တင်သည် ဟု ယူဆဘွယ် ဖြစ်ချေသည်။ ဤကား မြန်မာယောက်ျားတို့အဖို့ ဦးခေါင်း တွင် ဆင်ရန် အဝတ်တန်ဆာ၊ ကိုယ်ဝတ်အင်္ကျီနှင့် ခါးဝတ်ပုဆိုး စသည်တို့ကို အကျဉ်းချုပ်၍ ဖော်ပြချက်ဖြစ်လေသည်။

(၆)

မြန်မာ့ရိုးရာ ယက်ကန်းပညာ

မြန်မာ့ရိုးရာဝတ်ဆင်မှုတို့တွင် အထက်က ဖော်ပြခဲ့သည့်အတိုင်း ချည်ထည်များကိုသာ အဓိကထား၍ ဝတ်စားဆင်ယင်ခဲ့ကြလေသည်။ မြန်မာ့ဝါဂွမ်းများကို နှစ်စဉ် တရုပ်ပြည်သို့ တင်ပို့ခဲ့ရသည်မှာ လှေအစင်းပေါင်း ၂၅၀၀ ရှိ၍ လှေသစင်း၌ ဝွမ်းအချိန် ၂ သောင်း၊ စုစုပေါင်း အချိန် ငါးသန်းခန့် ရှိသည်ဟု မုံရွေးဆရာတော်၏ မှတ်စု၌ တွေ့ရကြောင်း အထက်ကဖော်ပြခဲ့လေပြီ။ ထိုဝါဂွမ်းများဖြင့် ရှေးမြန်မာကြီးများသည် မိမိတို့အိမ်ထောင်စုများအတွက် လက်ယက်ကန်းများကို တည်ထွင်ခဲ့ကြလေသည်။

မြန်မာ့ယက်ကန်း ပေါ်ပေါက်ခဲ့သည်ကို အလှမ်းမှီသလောက်ရှာဖွေခဲ့ရာ၊ ပုဂံခေတ်ဦးလောက်ကပင် ဖြစ်မည်ဟုယူဆမိသည်။ ပုဂံခေတ်ကျောက်စာများ၌ ပုဆိုး အင်္ကျီရက်လုပ်သူကို “ပုချည်သည်” ဟူ၍ ၎င်း ယက်ကန်းရက်သူကို “ယန်သည်” ဟူ၍ ၎င်းခေါ်ကြောင်း ကျောက်စာဟောင်းများ၌ တွေ့ရှိရ၏။ သက္ကရာဇ် ၄၇၂ ခုထိုး လှည်းထောက်ဘုရားကျောက်စာတွင် “ဗိုင်းတလှည်းကို ဖုတ်၍ အကျွမ်းမရသကဲ့သို့ ဖြစ်စေသော်” ဟု သစ္စာဆိုပုံစကားများကို တွေ့ရသဖြင့် ထိုအချိန်၌ ယက်ကန်းပညာများ ထွန်းကားနေခဲ့သည်မှာကြာလေပြီဟုယုံကြည်သင့်၏။ “ဗိုင်း” ဆိုသောဝေါဟာရမှာ ပုဂံခေတ်ကစ၍ ယခုတိုင် ခေါ်ဝေါ် သုံးစွဲလျက်ရှိကြလေသည်။

ပုဂံခေတ်က ဆင်းရဲသားသုံးဖြစ်သော အဝတ်များမှာ လက်ရက် ဝါဂွမ်းထည်များဖြစ်၍ ဘုရင့်အသုံးအဆောင် အထည်များမှာ အချို့ကို အိန္ဒိယမှ ရရှိလိမ့်မည်ဟု ယုံကြည်ဘွယ် ဖြစ်လေသည်။ ဘုရင်များသုံးသော

အဝတ်တန်ဆာကို “ကမ္ပ” ဟုခေါ်ဟန်တူလေသည်။ သမပိုက်ပျိုတွင် “ဗောဓိဉာဏ်အတ္တယ” ဖြင့် အစချီ၍ “ဖြူထူးစကြာ၊ ကမ္ပကြာသား၊ စမ္မာ နဂရ” ဟု တွေ့ရှိရသဖြင့် တကျွန်းဖြစ်အထည်များကို ဘုရင်များ ရရှိသုံးစွဲသည် ဟု ယူဆဘွယ် ဖြစ်ချေသည်။

ပုဂံခေတ်တွင် ထွန်းကားခဲ့သော ယက်ကန်းလုပ်ငန်းသည် အင်းဝခေတ်သို့ ရောက်ရှိလာသောအခါ အထူးပင် တွင်ကျယ်လာသည်ကို တွေ့ရှိရလေသည်။ မြန်မာ့ရိုးရာအလိုက် ယောက်ျားများမှာ အားခွန်စိုက်၍ စစ်တိုက်မှုထမ်း ပြုလုပ်ကြရ၏။ ထိုမှတစ်ပါး လယ်ယာများကို လုပ်ကိုင်ကြရသဖြင့် မိန်းမများသည် ယက်ကန်းအလုပ်ကို အစအဆုံး လုပ်ကိုင်လေ့ရှိကြလေသည်။ အိမ်၌ အမြဲရှိနေသူများဖြစ်ခြင်းကြောင့် “အိမ်သူ” ဟူ၍ခေါ်ဝေါ်ခဲ့ကြလေသည်။ မိန်းကလေးများအဖို့ ငယ်စဉ်ကပင် ယက်ကန်းပညာကို မသင်မနေရ ပညာရပ်တခုအနေနှင့်သင်ကြားလာခဲ့ကြရသည်မှာ “ယောက်ျားများ စာမတတ်က မျက်ကန်းလို၊ မိန်းမများ ယက်ကန်းမတတ်က အကျိုးလို” ဟုဆိုရိုးပင် ရှိခဲ့လေသည်။

မြန်မာမိန်းကလေးများသည် ယက်ကန်းအလုပ်ဖြင့် တနေကုန်အလုပ်လုပ်ကိုင်ခဲ့ကြကြောင်းကို အင်းဝခေတ်က ရှင်မဟာရဋ္ဌသာရ စပ်ဆိုခဲ့သော “စတုဓမ္မသာရပျို့” တတ္ထိပါလဇာတ်အဖွင့်၌ “ဗိုင်းမှုဝါမှု။ ညီစေတုသို့။ ဖန်ပြုပျစ်ကြိတ်၊ အိမ်လုံးထိတ်မျှ၊ မဆိတ်မညံ၊ ချည်ဝင့်သံလည်း၊ တရံမပြတ်၊ ချားရဟတ်နှင့်၊ ချည်သွက်မချာ၊ ချည်ဝါယူထ၊ မအားကြတည့်၊ ချည်ချချည်ရှယ်၊ လုပ်ဘွယ်မပျက်၊ လက်ယက်ယဉ်ခုံ၊ သုံးပါးစုံလျက်၊ ပြောဟုံများစွာ၊ ပြောက်ထိုးမှာလည်း၊ အဝါအရွှေ၊ ပြာခြေဖြူနီ၊ ဤကားဤနှင့်၊ ဤသို့တင့်ဟု၊ ခြယ်သင့်ရာရာ၊ ပညာဖော်ထုတ်၊ စီရင်နှုတ်ဖြင့်၊ တမုတ်နယ်နှု၊ ပန်း

ဆိုးမှုက၊ စသည်ကျစ်လျစ်၊ ပန်းစစ်ပျားလျက်၊ ပန်းမုန်ညက်နှင့်၊ ဖွယ်ချက် ဖယောင်း၊ နားချောင်းပုရိတ်ချည်၊ ဆီကြည်ပြန်မွှေး၊ ရှားစေးနဲ့သာ၊ ချပ်လွှာ တုံပြီး၊ ကွမ်းသီးနေလှုပ်၊ ဆော်ဖန်ကြပ်၍၊ သနပ်ချဉ်စိုက်၊ အိမ်အလိုက်ဖြင့်၊ အိမ်၌ ကုန်အောင်၊ ကြွင်းမဲ့ဆောင်သည်။ အိမ်ထောင်လူရေး၊ ပွန်၏ တည်း။ ”ဟူ၍စပ်ဆိုထားသဖြင့် အိမ်သူတို့လုပ်ငန်းတရပ်ဖြစ်သော ယက်ကန်း အကြောင်းနှင့်တကွ အိမ်ရှင်မတို့ အလုပ်များပုံကိုလည်း ထင်မြင်လာကြစေ ရန်၊ ရှင်မဟာရဋ္ဌသာရ ပုဂ္ဂိုလ်ကျော် ဖော်ပြတော်မူခဲ့လေသည်။

ထိုမှတပါး ယက်ကန်းလုပ်ငန်း တိုးပွားလာခြင်းကြောင့် အကြောင်း တရပ်မှာ တောင်ငူဘုရင် တပင်ရွှေထီးသည် ယိုးဒယားကို သိမ်းပိုက်ခဲ့ စဉ် ယက်ကန်းပညာသည်များကို ခေါ်ဆောင်လာပြီးလျှင်၊ ဟံသာဝတီသို့ပို့၍ မြန်မာ ယက်ကန်းပညာကို ပြန့်ပွားစေခဲ့သည်။

ထိုမှနောက် ကုန်းဘောင်ခေတ်သို့ ရောက်ရှိလာရာ ပိုးယက်ကန်း များ ခေတ်စားလာသည်ကို တွေ့ရှိရ၏။ သက္ကရာဇ် ၁၁၁၇ ခုနှစ်တွင် ကုန်းဘောင်ခေတ်စတင်ခဲ့သော အလောင်းဘုရားသည် ယိုးဒယားနှင့်မင်္ဂလာ ပူရ အာသန်တို့ကို အောင်မြင်တော်မူသဖြင့် ယက်ကန်းပညာသည်များကို ခေါ်ဆောင်တော်မူခဲ့ပြီးလျှင် သက်ဆိုင်ရာဒေသများသို့ ပို့တော်မူ၏။ အာ သန်ပြည်မှ ယက်ကန်းပညာသည်များသည် ပိုးယက်ကန်း ကောင်းစွာ ထွန်း ကားနေသော ပြည်မြို့၊ ပေါက်ခေါင်းနှင့် ရွာဘိန်းမြို့များသို့ ပို့ထား၏။

ထိုမှနောက် ဆင်ဖြူရှင်ဘုရင်လက်ထက်တွင် တကြိမ် ယိုးဒယားမှ သုံ့ပန်းပညာသည်များကို ခေါ်ဆောင်လာ၍ သင့်လျော်ရာ မြို့များသို့ပို့ချ ပေးခြင်းဖြင့် မြန်မာတပြည်လုံးတွင် ယက်ကန်းပညာသည်များ အနှံ့အပြား တိုးတတ်လာခဲ့ခြင်း ဖြစ်ချေသည်။ ဘိုးတော်ဘုရားလက်ထက်သို့ရောက်

သောအခါ ပြည်ဘက်မှ အာသန် ပိုးယက်ကန်းသည်များကို အမရပူရသို့ ခေါ်ယူခဲ့ပြီးလျှင် နန်းတွင်း၌ထားကာ ပိုးယက်ကန်းပညာကို ဘုရင်ကိုယ် တိုင် အားပေး လုပ်ဆောင်စေခဲ့သည်။ နန်းတွင်း၌ မဲနယ်ဆိုးကန်ကြီးများ ကို တည်ဆောက်ပေးခဲ့သည်မှာ ယခုတိုင် အဆောက်အဦးဟောင်းများ တွေ့ မြင်နိုင်ကြလေသည်။

ထိုမှနောက် နိုင်ငံခြားမှလာသော အဝတ်အထည်များကို အတုယူ ချွတ်ရက်လုပ်ကြပြန်သဖြင့် ယက်ကန်းပညာများ အထူးတိုးတတ်ကြီးပွားလာခဲ့ လေသည်။ ထိုကဲ့သို့ ပညာသည်များ တိုးပွားချိန်တွင် အပြိုင်အဆိုင် အနိုင် ရက်လုပ်ကြသဖြင့် အချို့ယက်ကန်းသည်များသည် နတ်တို့၏ အကူအညီကို ပင် တောင်းခံခဲ့ကြသည်ကို တွေ့ရ၏။ ယက်ကန်းပညာသည်တို့နှင့် ဆိုင် သော ယက်ကန်းနတ်တို့မှာ “ရသမင်ဂျီ” ဟူ၍၎င်း၊ “ဝါပချင်းနတ်” ဟူ၍၎င်း ခေါ်ကြ၏။ ရှေးဟောင်းကျမ်းများ၌ ထိုနတ်မှာ “သီဒန္တရ သမုဒ္ဒရာရေ၌ အမြဲနေ၍ လူတို့ကိုစောင့်သော ဟိန္ဒူနတ် ၁၂ ပါးတွင် တပါးအပါအဝင်” ဟု ဆိုလေသည်။

အချို့မြန်မာဒေသများ၌ “ယက်ကန်းရှင်မ” ဟု ခေါ်သော နတ်မှာ အင်းဝမြို့ ပဌမမင်းခေါင်၏ အနောက်ဆောင်မိဖုရားဖြစ်သည်ဟု ဆိုလေ သည်။ ထိုမိဖုရားသည် နတ်စိမ်းဘဝမရောက်မီက လူအဖြစ်နှင့်အင်းဝအ နောက်ဘက်ရှိ ဝါခင်းသို့ ကိုယ်လုပ်တော်များနှင့်အတူ ယက်ကန်းပညာကို လေ့လာ လုပ်ကိုင်ရင်း လာရောက်ကြချိန်တွင် မိဖုရား၏ ငယ်ချစ်ဖြစ်ခဲ့ဘူး သော မင်းကျော်စွာသည် သေ၍ နတ်စိမ်း ဖြစ်နေသည်ကို မင်းနှင့်တကွ မိဖုရားမြင်သဖြင့် လန့်၍သေပြီး နတ်စိမ်း ဖြစ်သည်ဟုဆိုလေသည်။ ထိုနတ် များသည် ယက်ကန်းသည်များအား ကူညီကြသည်ဟု ယုံကြည်ကြ၏။

အချို့ဒေသတွင် ယက်ကန်းနတ်ကို ပသကြရာဝယ်၊ သီဆိုရသော နတ်ချင်းမှာ “ရသမင်ဂျီ-ရွှေဇော်ဂျီ၊ ဇော်ဂျီရှင်မ၊ နတ်ကယ်လေး။ တိမ်းပ သား။ ရိမ်းပသား။ တောင်ဘက်လယ်ကွင်း။ တောင်ခြေရင်းယာခင်းစောင့် တဲ့ ဖိုးအောင်ကျော်၊ ခေါ်ပေးခေါ်ပေး” ဟုဆိုရလေသည်။

ထိုနောက် ဘကြီးတော်လက်ထက်သို့ ရောက်သောအချိန်တွင် မဏိ ပူရ ကသည်းယက်ကန်းပညာသည်များကို အထူးအခွင့်အရေးပေးလျက် အမရပူရမြို့တော်တွင် နေရာရပ်ကွက်များ ချထားပေးပြီးလျှင် ပိုးထည်များ ကို အပြိုင်အဆိုင် ရက်လုပ်စေ၏။ ထိုအခါက အချိတ်ပုဆိုး အမျိုးမျိုးများ စတင် ပေါ်ပေါက်လာသည်မှာ မဏိပူရ ကသည်းယက်ကန်းသည်တို့၏လက် စွမ်းများဖြစ်သည်ဟု ဆိုလေသည်။ ထိုအချိန်က မဏိပူရ ကသည်းယက်ကန်း ဆရာကြီးတဦးဖြစ်သော “လင်းဇင်းအက္ကပတ်” သည် ရာကျအချိတ်ပုဆိုးကြီး များကို ပြသနိုင်သဖြင့် ဘုရင်၏ ဆုတော်လာဘ်တော်များ ရရှိကြောင်း သိရ လေသည်။

ထိုမှနောက် ပုဂံမင်းလက်ထက် ရောက်သောအခါ ပိုးရှုံသားများကို မြောက်ပြင်ရပ်မှ ဆေးဆိုးပညာကျော်တို့က ရောင်စုံဆေး ခိုင်အောင်ဆိုးပေး ကြပြီးလျှင် ကသည်းရပ်ကွက်များက အပြိုင်အဆိုင် ရက်လုပ်ကြသ ဖြင့် “မြောက်ပြင်ပုဆိုး” များမှာ ယခုတိုင် နာမည်ကြီးလျက် ရှိချေသည်။

ပုဂံမင်း၏ လူယုံတော် လယ်ဝန်သံတော်ဆင့် ဆောမြို့စားမင်းသည် ဗြဲတိုက်သံဆင့်အရာဖြင့် အမှုတော်ထမ်းရွက်စဉ်က ယက်ကန်းတွေ အပြိုင် အဆိုင် ရက်လုပ်ကြသောခေတ်ဖြစ်၍ မိမိကိုယ်တိုင်ကြိုက်သလို ပုဆိုးအ ဆင်ဆန်းကို ရရှိစေရန် မိမိအိမ်၌ ပုဆိုးရစ်တန်ပေး၍ ရက်လုပ်စေကြောင်း လေးဆစ်ကဗျာတပုဒ် တွေ့ရှိဘူး၏။

“ဖြူခံမှာ ရွှေလှိုင်းသားလို့၊ နယ်ကြားကမြကြိုးကိုင်။ တကျွန်းမှ မှန် တဲ့၊ ကောက်တော်ခံ ရုံပိုပိုမို့၊ တိုးလို့ခန့်ခိုင်။ ရိုင်းခင်ကိုမြောက်ပြင် ဆိုးငယ် နှင့် နှုတ်ပိုးစု ဆီမဆိုင်၊ ခြားကြီးခိုင်အိမ်ဖြစ်။ ယဉ်ရစ်တန်-ငယ်ချစ် ရွှေကို ဘန်မို့၊ မတန်သူ မဆင်ကြစေနှင့်၊ မြင်ရရင် မရှောင်ဝယ်မဲ့၊ သုံးမယ်ဆင် နန်း ဝင်ခါးမှာမှ၊ ထားတဲ့ဆင်သစ်” ဟူ၍ တွေ့ရှိရ၏။

ယက်ကန်းပညာများ တနေ့တခြား တိုးတက်လာခဲ့ရာ မင်းတုန်းမင်း လက်ထက်တွင် အိမ်ရှေ့စံ ညီတော်ကနောင်မင်းသား၏ အစွမ်းသတ္တိဖြင့် နိုင် ငံခြားမှ ယက်ကန်းစက်ကြီးများကို မှာယူ၍ ယက်ကန်းစက်ကြီး ၁၂ လုံးဖြင့် စီမံပြုလုပ်နေဆဲမှာပင် တိုင်းပြည်အရေးတော်ပုံကြီး ပေါ်ပေါက်လာခဲ့လေ သည်။ ထိုအချိန်မှာပင် ကနောင်မင်းသားခေါ်ယူထားသော နိုင်ငံခြား မှ ယက်ကန်းပါရဂူများအနက် ပြင်သစ်ပြည်မှရောက်လာသော ပါရဂူ ကြီး “ဒဲနီဂရီ” နှင့် “ကာနီဗာ” ဆိုသူနှစ်ဦးတို့သည် ကတ္တီပါ၊ သက္ကလတ်၊ ပိုး စ သည်တို့ကို ရက်လုပ်ပေးသဖြင့် အထူးအောင်မြင်ခဲ့လေသည်။

ဘုရင်ကိုယ်တိုင် အထူးအားပေးသဖြင့် တိုင်းရင်းဖြစ် သက္ကလတ်၊ ကတ္တီပါ၊ အထည်များကို တိုင်းသူပြည်သားများ ကြည့်ရှုနိုင်ရန် ပြပွဲများ ပြု လုပ်ပြသပေးသည့်ပြင်၊ ဝန်ကြီး မှူးကြီး သူဌေးသူကြွယ် စသော ဝယ်နိုင်သူ များ ဝယ်ယူခွင့်ပြုပေးခဲ့လေသည်။ ထို့နောက် ယက်ကန်းဌာနတွင် ယက် ကန်းဝန်များ ခန့်အပ်၍ ထိုလုပ်ငန်းကြီးကို တိုးချဲ့လုပ်ကိုင်စေခဲ့လေသည်။ ထိုအချိန်က ယက်ကန်းစက်များသာမက၊ ဆန်စက်၊ ဖလ်ချက်စက်ရုံကြီးများ၊ အုတ်ဖိုရုံကြီးများ၊ မဲနယ်ချက်စက်ရုံများ၊ သံစက်ရုံများ၊ လက်နက်စက်ရုံ၊ ကျည်ဆန်မျိုးစုံလုပ်သော စက်ရုံများ အားလုံးစက်ရုံပေါင်း ၅၀ မျှ တည် ဆောက်လုပ်ကိုင်ခဲ့၏။ ထိုစက်ရုံအားလုံးတို့တွင် အရာရှိ အရာခံ ဝန်ကြီး ဝန်

ထောက်စသော အုပ်ချုပ်ရေးမှူးများကို စီမံအုပ်ချုပ် ခန့်ခွဲစေ၏။ အဆိုပါ စက်ရုံအားလုံးကို စုပေါင်းအုပ်ချုပ်စေရန် စက်မှုလုပ်ငန်းဝန်ကြီး ဝန်ထောက်စသော အုပ်ချုပ်ရေးမှူးများကို စီမံအုပ်ချုပ် ခန့်ခွဲစေ၏။ အဆိုပါ စက်ရုံအားလုံးကို စုပေါင်းအုပ်ချုပ်စေရန် စက်မှုလုပ်ငန်းဝန်ကြီးအဖြစ် သားတော်ကြီးမကွရာမင်းသား “သီရိမဟာသုဓမ္မရာဇာ”ကို လွှဲအပ်အုပ်ချုပ်စေခဲ့လေသည်။

ထိုမှနောက် မင်းကလေးလက်ထက်ဟုခေါ်သော သီပေါမင်း လက်ထက်တွင် အဆိုပါစက်မှုလုပ်ငန်းများသည် တိုင်းရေးပြည်ရေး လှုပ်ရှားမှုကြောင့် ကောင်းစွာ ဖွံ့ဖြိုးခြင်း မရှိရုံမျှမက၊ အချို့စက်များ လုံးဝရပ်နားထားလိုက်ရလေသည်။

(၇)

မြန်မာ့ရိုးရာ ဆိုးဆေးများ

ရှေးမင်းများလက်ထက်က မြန်မာယက်ကန်းသည်တို့သည် ဆေးများကိုလည်း လက်တွေ့လေ့လာစုံစမ်း ပြုလုပ်ကြရာ၊ နောင်လာနောက်သားတို့အတွက် ရေးမှတ်ထားခဲ့ကြသော ဆိုးဆေးမှတ်တမ်းဟောင်းများကို တွေ့ရှိရလေသည်။

ပုဆိုးများကို ဆေးဆိုးနည်း

ဆေးနီကား ချိတ်ကို ရေနှင့်ဖျော်၍ သုံးကြိမ် (ရေတခါ) လျှော်သုံးကြိမ်သုံးထပ်စေ့အောင် ရေ၍လျှော်။ သို့မှ အပြာလိုသော် ချေးသီးမဲနယ်နှင့်ဖျော်။ ပြာ၏။

ပုဆိုးဆေးဖော်နည်း- ချေးသီးသဖန်ခါးသီး ထောင်းသော အရေငင်၊ သဖန်းခါးကိုနည်းစေ။ ချေးသီးကို အလျင်ဆိုး။ သုံးခါပြုတ်၊ ချိပ်ရေနှင့်ဆိုး။ တောက်ရပ်ပြာရည် စမ်း၍ဆ၍ထည့်။ အချုပ်ကား ဆူးကျင့်။ ကြက်ဆူးရိုးနီရွက်ကို ထောင်း၍ အရည်နှင့်ပြုတ်၍ ရောပြီးလျှင် မလျှော်နှင့်။

အစိမ်းဖော်နည်း-သဖန်းခါးရွက်။ ကစောရွက်။ အရည်နှင့်သွင်း (တွဲထည့်) တောက်ရပ်ပြာရည်ခံ၍ရေး။

အပြာ-မဲရိုင်းကြီးရွက်ထောင်း။ သုံးရက်ရေစိမ်။ ထိုနောက် အရေ ကိုစစ်ယူ။ ထုံးအနည်းငယ်ရော။ အချိုက-ဝါးပြာ။ နှမ်းပင်ပြာကို ထည့် ကြသည်။

အနီ-ချိပ်၊ ပေါက်ခေါက်၊ ဆီးခေါက်၊ အင်ကြင်းခေါက်၊ သစ်ရာ ခေါက်တို့ကို ရောထောင်း အရေဖျော်ဆိုး။

အဝါ-ပိန္နဲသင်္ကန်းသားပေါက်များကို ရော၍ သုံးလေးရက်ပြုတ် ထားပြီးမှဆိုး။

အနက်-သဖန်းခါးသီး၊ သစ်ဆိမ့်သီး။ ဆီးဖြူသီး။ တမာသီး။ ကြ ဇုသီးပြုတ်ရည်နှင့်ဆိုး၊ ထိုဆေးများမှာ ချည်ထည်ဆိုးရန် ဆေးများဖြစ်၏။

ပုဆိုးရွှေအမြိတ်အရောင်မှိုနံသော် ဒုတ္တာ၊ လက်ချား၊ နန္ဒင်းစိမ်း၊ ကျောက်ချဉ် ဤလေးပါးကို သံပုရာရည်နှင့်ဖျော်၍ ရွှေမြိတ်ကို သုတ်၊ အ သစ်ကဲ့သို့ဖြစ်စေ၏။

ရွှေမြိတ်ဆိုးနည်း-ဒုတ္တာ၊ လက်ချား၊ နန္ဒင်းစိမ်း၊ သည်သုံးပါးကို သံပုရာရည်နှင့်ဖျော်၍ ရွှေမြိတ်ကို သုတ်၊ အသစ်ကဲ့သို့ပြန်၏။

ပိုး ဝါ ပကတိဆိုးနည်း-ပိုးဖြူကို ဆပ်ပြာရေကြည်ကြဲနှင့်ပြုတ်၍ ဖြူလှအောင်ဖွပ်။ တောက်ရပ်ရွက်ရည်နှင့်သုံးခွက်တခွက်တင်ကြို၍ချ။ အေး မှ ဆပ်ပြာရည်တဝက်ရော။ သည်အရည် နှစ်ပါးကို ပိုးနှင့်တန်ရုံသာရှိစေ။ မ များစေနှင့်။ ပိုး ၁၀ သားလျှင် သီတင်းမှုန့် ၁၅ သား၊ တောက်ရပ်ရွက်ရည် ၁ဝိ သားခန့်ခတ်၍မှု။ ပိုးကိုနှစ်၍ ဆိုး။ နယ်လည်း နယ်နိုင်စေ။

ချည်နှင့်ပိုး ဆိုးဆေးများနှင့်စပ်လျဉ်း၍ မြန်မာနည်းဟောင်းများ သည် များစွာပင် ရှိခဲ့ဘူးလေသည်။ သို့သော်လည်း ယခုခေတ်အနေနှင့် ဗဟု သုတအဖြစ်မှတစ်ပါး အခြားအကျိုးဖြစ်ဖွယ် မမြင်သဖြင့် ရိုးရာနည်းဟောင်း အနေနှင့် မှတ်သားရန် ဤမျှသာ ထည့်သွင်းလိုက်ရပေ၏။

ယခုအချိန်ကား မြန်မာပြည်တွင် ချည်ထည်စက်များ ထွန်းကားနေ ချိန်ဖြစ်ချေသည်။ မြန်မာပြည်သို့ လွန်းပျံစက်ယက်ကန်းများ ရောက်ရှိလာပုံ ကိုမူကား အနည်းငယ် ဖော်ပြသင့်သည်ဟုယူဆသဖြင့် အောက်တွင် တင်ပြ လိုက်ရပေသည်။

ခရစ်သက္ကရာဇ် ၁၈၉၀ ပြည့်နှစ်က အိုင်-စီ-အက်စ်အရာရှိမစ္စ တာဘာကဲလ်(Buckle)ဆိုသူသည် အင်္ဂလန်နိုင်ငံမှ လွန်းပျံ၊ ယက်ကန်းပညာ တတ်ကျွမ်းသူမစ္စတာဗင်တန်(Mr. Vinton)ကို ခေါ်ယူလျက် မြန်မာပြည်အ ကျဉ်းထောင်များ၌ ထိုပညာကို စတင်သင်ကြားစေ၏။ ထို့နောက် ကြည့်မြင် တိုင် ကရင်နှစ်ခြင်းသာသနာပြုအသင်းတွင် ယက်ကန်းနည်းပြဆရာအဖြစ် ခန့်အပ်ပေးလေ၏။ ထိုအသင်းသားများက အထက်ပါလွန်းပျံ ယက်ကန်း ခတ်နည်းပညာကို တောလက်ကျေးရွာများသို့တဆင့် သင်ပြပေးရလေသည်။

သို့သော် ယက်ကန်းဆရာမစ္စတာဗင်တန် ကွယ်လွန်လေလျှင် ယက် ကန်းပညာကို အရေးတယူဂရုတစိုက် မရှိကြတော့ပေ။ လွန်းပျံယက်ကန်း ပညာမှာလည်း မြန်မာတို့လက်ဝယ်သို့ ကောင်းစွာမရောက်လိုက်ရဘဲ ပျောက် ကွယ်သွားတော့၏။ ထိုအချိန်က ထောင်ပြန်များသာလျှင် လွန်းပျံယက်ကန်း ကို တတ်ကျွမ်းကြလေ၏။

သက္ကရာဇ် ၁၂၇၂ ခုနှစ်လောက်တွင် မြန်မာပြည်တရားဌာနမင်းကြီး ဖြစ်သူ မစ္စတာဆောင်းဒါး(L.H.Sauders)သည် လွန်းပျံယက်ကန်းကိစ္စကို တ ဖန်ပြန်၍ အသက်သွင်းလိုက်ပြန်၏။ အင်္ဂလန်မှ လွန်းပျံတခုကို မှာယူ၍ မြန် မာပြည်တွင် ထိုလွန်းပျံနှင့်ရက်လုပ်နိုင်သော ယက်ကန်းစင်ကို စီမံပြုလုပ်စေ ၏။ ၁၂၇၄ ခုနှစ်တွင် အမရပူရမြို့၌ လွန်းပျံယက်ကန်းစင်များ ထမြောက် အောင်မြင်စွာ စတင်ပေါ်ပေါက်လာခဲ့လေသည်။ မြန်မာနှင့်ကသည်းယက် ကန်းသည်များသည် သမဝါယမဝန်ထောက်မင်း ဦးမောင်မောင်ပြားနှင့်အဖွဲ့ သားတို့၏လှုံ့ဆော်မှုကြောင့် စိတ်ပါဝင်စားလာကြပြီးလျှင် ၁၂၇၆ ခုနှစ်တွင် စေတနာကောင်းရှိသူ မင်းကြီးဆောင်းဒါး၏အမည်ကို ယူ၍ ဆောင်း ဒါး ယက်ကန်းကျောင်းကို တည်ထောင်ခဲ့ကြ၏။ ထိုနောက် မြန်မာပြည်မှ နိုင်ငံခြားနည်းများကို ကောင်းစွာ တတ်ကျွမ်းသော ဆရာကြီးများနှင့်သင် ကြားခဲ့လေသည်။

မြန်မာယက်ကန်းပညာသည်စစ်စစ်ဦးရေမှာ ၁၉၂၁ ခု သန်ကောင် စာရင်းအရ (၁၄၁၅၉)မျှရှိ၍ ရက်လုပ်ကြသော ချည်ခင်နှင့်ပိုးခင်များမှာ ပေါင်ချိန်သိန်းတရာ့တဆယ်မျှရှိ၏။ ၎င်းတို့မှာ လက်ယက်ကန်းသမားများ သာ အသုံးချသော ချည်ခင်များဖြစ်၏။ ရက်လုပ်ပြီးသော အထည်ကိုက် ပေါင်းမှာ(၄ ကုဋေ)မျှဖြစ်၏။ အထည်များ၏ တန်ဖိုးမှာ (တကုဋေ)ဖိုးမျှဖြစ် ချေသည်။ လက်ယက်ကန်းဖြင့် ရက်လုပ်သော ပိုးရိုင်းများမှာ တနှစ်အတွင်း ပေါင်ချိန်(လေးသိန်း)မျှဖြစ်၍ ရက်လုပ်ပြီး ပိုးထည်သန့်သန့် ကိုက်ပေါင်း (၁၅ သိန်း)၊ တန်ဖိုးမှာ (သုံးဆယ့်ငါးသိန်း)မျှဖြစ်၏။ ထိုကဲ့သို့ အရောင်းအ ဝယ် ညံ့ဖျင်းလှသောခေတ်ဆိုး အချိန်ကြီးမှာပင် မြန်မာလက်ယက်ကန်းမှ ထွက်ရှိသောပစ္စည်းတို့၏ တန်ဖိုးမှာ သိန်းပေါင်း ၁၃၅သိန်းမျှ ရခဲ့ဘူးကြောင်း

ကို ဆောင်းဒါးရက်ကန်းကျောင်းအုပ်ကြီး အန် ဘီ မန်ဒီ၏ အစီရင်ခံစာအရ သိရှိရ၏။

နိဂုံး

မြန်မာ့ရိုးရာ အဝတ်တန်ဆာဝတ်ဆင်မှုများဟူသောစာတမ်းကို ရေးသားပေးပါရန် စာပေဗိမာန်စာတည်းဌာနမှ ပုဂ္ဂိုလ်များက တောင်းဆိုသဖြင့် အနှစ်နှစ်အလလမှ စုဆောင်းရှာမှီးထားသော ကျွန်ုပ်တို့၏ “မြန်မာ့ယဉ်ကျေးမှု စွယ်စုံကျမ်းကြီး” လက်ရေးမူထဲမှ သက်ဆိုင်ရာတို့ကို ကူးယူထုတ်နုတ်ပြီးလျှင် ၁၉၆၃ ခု နိုဝင်ဘာလ ၃ ရက်နေ့၌ ပေးအပ်ခဲ့၏။ စာမျက်နှာကို ကန့်သတ်၍ ပေးထားသဖြင့် ထိုစာမျက်နှာနှင့်ကိုက်ညီအောင် လိုရင်းအချက်ခက်ဆစ်တို့ကိုသာလျှင် သုတေသီပုဂ္ဂိုလ်များအတွက် ဖော်ပြလိုက်ခြင်းဖြစ်ပေသည်။ မြန်မာလူမျိုးတို့၏ ရိုးရာဝတ်ဆင်မှုတို့ကို အထူးလေးစားလျက် အမျိုးကို စောင့်ထိန်း၍ ပြည်ထောင်စုကြီးကို မြတ်နိုးကြကုန်သော မြန်မာပြည်ထောင်စုသားတို့သည် ဤစာတမ်းကို ဖတ်ရှု၍ မြင့်မြတ်လှသော အမျိုးသားစိတ်ဓာတ်ဖြင့် ဤကမ္ဘာသူ ကမ္ဘာသားအားလုံးတို့အား မိမိတို့နှင့်ထပ်တူကြည်ဖြူသဒ္ဓါ ချစ်မေတ္တာ ပျိုးနိုင်ကြပါစေသည်။

ဒဂုန်နတ်ရှင်

စာပေဗိမာန်ပုံနှိပ်တိုက်၊ (မှတ်ပုံတင်အမှတ်-၀၀၃၂)၃၆၁-ပြည်လမ်း
 ရန်ကုန်မြို့တွင် ဦးကျော်အုံးက ရိုက်နှိပ်၍ စာပေဗိမာန်စာတည်းမှူးဦးမြတ်စိုး
 (မှတ်ပုံတင်အမှတ်-၀၈၉)က တာဝန်ခံထုတ်ဝေသည်။
 (အလုပ်အမှတ်- ၂၉၄၉)